

Vysoká škola ekonomická v Praze

Bakalářská práce

2010

Martina Adlerová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

Katedra Arts Managementu

Název bakalářské práce:

Nástroje územního plánování versus nástroje památkové péče, soulad či disharmonie

Vypracovala: Martina Adlerová

Vedoucí práce: Ing. Irena Šulcová

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma
„Nástroje územního plánování versus nástroje památkové péče,
soulad či disharmonie“

vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 25. května 2010

Podpis

P o d ě k o v á n í

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Ireně Šulcové za pečlivé vedení mé práce, a dále za poskytnutí cenných rad a připomínek, které mi pomohly tuto bakalářskou práci vytvořit. Mé poděkování patří rovněž Aleši Neumanovi, studentu Právnické fakulty Univerzity Karlovy, za podnětné připomínky.

ABSTRACT

The cultural heritage of the Czech Republic represents outstanding cultural and financial values. Historical landmarks, monuments and sites hand over the information about our predecessors, about their life style, habits and traditions. This is the way how the cultural heritage builds the connecting links between the past and the present. The preservation of our legacy is being ensured by two Acts. The Act No. 183/2006 Coll., The Planning and Building Code (Building Act), and The Act No. 20/1987 Coll., the State Monument. The purpose of this bachelor's work is to find out the unities, discrepancies and duplicities in these Acts. The aim is to evaluate the legislative background of the cultural heritage preservation.

This bachelor's work deals with the views of the culture preservation and landscape planning.

The influence of the sight preservation and the role of the landscape planning is analysed and evaluated by setting a concrete example of a former brewery in Braník (Prague). This research shows that at some point the excessive preservation could be even harmful.

ABSTRAKT

Památkové bohatství České republiky představuje ve své posloupnosti a celistvosti mimořádné kulturní a finanční hodnoty. Kulturní památky nám předávají informace o našich předcích, jejich životech a zvycích a vytváří tím spojovací článek mezi minulostí a současností. Ochranu nemovitých památek zajišťují dva zákony, zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a zákon č. 183/2006, o územním plánování a stavebním řádu. Cílem této práce je vyhledání souladů, rozporů a duplicít v těchto zákonech a celkové teoretické zhodnocení legislativního zázemí ochrany nemovitých památek.

Práce se zabývá různými pohledy na památkovou péči a územní plánování. V praktické části je na konkrétním příkladu Branického pivovaru zhodnocen vliv památkové péče a role územního plánování, které mohou v některých případech působit bohužel i kontraproduktivně. S mírnou nadsázkou by se dalo říct, že kvůli existenci památkové ochrany byla budova Branického pivovaru opuštěna a chátrá.

Obsah

ÚVOD.....	1
1. Otázky a souvislosti nad památkovou péčí a územním plánováním.....	4
1.1. Historické souvislosti	4
1.2. Památka x památková péče a územní plánování.....	5
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	11
2.1. Dokumenty mezinárodní a nadnárodní úrovně.....	11
2.2. Definice kulturní památky- podle zákona	13
2.3. Kolize první - roztříštění památkové péče mezi více resortů způsobuje chaos 14	
2.4. Širší pojetí kulturní památky.....	15
2.5. Administrativa při obnově památky.....	16
2.6. Kolize druhá – jeden rozhoduje, druhý za něj nese důsledky.....	17
2.7. Územní plánování ve vazbě k památkové péči	20
2.8. Nástroje územního plánování	21
2.8.1. § 26 - 30 - Územně plánovací podklady.....	21
2.8.2. § 31 - 35 - Politika územního rozvoje	22
2.8.3. § 36 – 74 - Územně plánovací dokumentace.....	23
2.9. Kolize třetí – někdo právo má, jiný ne	24
2.10. Nevymahatelnost zákonů.....	25
3. PRAKTICKÁ ČÁST	28
3.1. Pražské pivovarnictví - historický exkurz	28
3.2. Společenský pivovar pražských sládků aneb Branický pivovar	30
3.3. Současný stav pivovaru	34
3.4. Možnosti do budoucna	36
3.5. Zhodnocení praktické části	39
4. ZÁVĚR.....	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	48
PŘÍLOHY	49

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zaměřím na problematiku vztahu stavebního a památkového zákona v oblasti nemovitých kulturních památek. Budu se zabývat otázkou, je-li památkový zákon v současné podobě účinný a zjistím, jakou roli při ochraně kulturního dědictví hraje zákon stavební. Pozornost budu věnovat zejména problematice stavebních zásahů do historických památek a územnímu plánování.

Památkové bohatství České republiky představuje ve své posloupnosti a celistvosti mimořádné kulturní a finanční hodnoty. Kulturní památky vytváří spojovací článek mezi minulostí a současností, podávají nám informace o našich předcích, jejich životech a zvycích. Obohacují prostředí sídel a krajiny a u místních obyvatel posilují vědomí patriotismu. Přispívají obecně ke vzdělanosti a kulturnímu rozvoji společnosti. Stavebních památek je v České republice nespočetné množství. Jen v Ústředním seznamu kulturních památek jich je zapsáno 40 290.¹ Mnohé památky ovšem chátrají. Národní památkový ústav vede seznam nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice, ve kterém je v současnosti zapsáno více než 800 objektů. V seznamu jsou ovšem zapsány pouze nemovitosti, které byly prohlášeny za kulturní památky. V republice ovšem chátrají stovky dalších staveb vykazujících znaky kulturní památky, jejichž jednotná evidence bohužel neexistuje.

Nabízí se otázka, proč k chátrání památek dochází a jak by se jejich dalšímu ničení dalo zabránit. Ochranu památek mají na celostátní úrovni zajišťovat zákony. První památkový zákon na našem území vznikl v roce 1958, hromadnému ničení památek ovšem zabránit nedokázal. V současné době je platný zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

Název mé bakalářské práce zní *"Nástroje územního plánování versus nástroje památkové péče, soulad či disharmonie."* Souvisí územní plánování nějakým způsobem s památkovou péčí? Podle mého názoru ano. Ve své práci se budu snažit dokázat, že se jedná o spojité nádoby, které sledují téměř totožné cíle.

¹ k 22. 5. 2010, viz Ústřední seznam kulturních památek, [online] [cit. 2010-05-22].
<http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>

V metodologické části práce budu teoreticky hodnotit legislativní zázemí. Konkrétně se budu zabývat zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve vazbě k památkové péči a zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Výsledkem teoretické části bude vyhledání souladů, rozporů, případně duplicit se stavebním zákonem v otázce nemovitého kulturního dědictví.

V práci bych také ráda zodpověděla otázku, zda by větší popularizace péče o památky a budování pocitu odpovědnosti obyvatel za své okolí neefektivněly památkovou ochranu více, než to činí výše jmenované zákony a jejich vyhlášky. Osobně vidím problém památkového zákona zejména v nedostatečném postihu v případech nevhodných stavebních, urbanistických a finančních řešení a v neefektivních rozhodnutích aktérů památkové ochrany. Zákon se tímto stává bezzubým a dalo by se říci, že téměř zbytečným. Pokusím se na tyto problémy podívat blíže.

V praktické části práce budu řešit na konkrétním příkladu Branického pivovaru, zda není v některých případech památková ochrana spíše kontraproduktivní a zda by některé změny legislativy nemohly být efektivnější.

Téma nástroje územního plánování versus nástroje památkové péče jsem si pro svou práci vybrala z důvodu jeho aktuálnosti. Již několik let se projednává, zatím bez výsledku, návrh nového památkového zákona. Zároveň je možné sledovat četné změny v územních plánech, které si vyžádaly tlaky developerů na rozvoj měst. V současnosti je například v plném proudu projednávání konceptu nového územního plánu Prahy, ke kterému je dnes podáno více než 11 000 připomínek. Na mnoha kauzách z dnešní doby můžeme vidět měnící se pohled na památkovou péči a zejména na památkáře. Veřejnost volá po udržitelném rozvoji a staví se negativně k mnohým kontroverzním projektům týkajících se památkových objektů, ovšem zároveň má velmi negativní vztah k památkářům a státní památkové péči jako takové. Chci se tímto problémem zabývat do hloubky a nevidět jej pouze černobíle.

V práci budu řešit následující hypotézy:

- 1) Územní plánování a památková péče sledují stejné cíle a tudíž by měly být úzce provázané a spolupracující.
- 2) Obnovu památek a nakládání s nimi řeší současně dva zákony, jejichž administrativa je propojená. Jsou jimi zákon památkový a zákon stavební.

Zákon památkový je přitom v gesci Ministerstva kultury zatímco zákon stavební v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. Toto rozdělení způsobuje jisté rozpory a nejasnosti.

- 3) Péče o kulturní dědictví by měla jít spíše cestou popularizace oboru. Vybudováním odpovědnosti obyvatel za své okolí můžeme dosáhnout větších efektů, než cestou zákonů a vyhlášek.

Cílem mé práce je posouzení pohledů na památkovou péči a územní plánování, teoretické zhodnocení legislativního zázemí s návrhy možných řešení a demonstrování zjištěných závěrů na praktické ukázce.

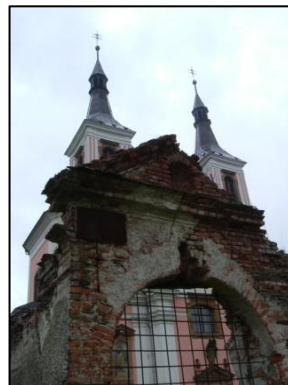
1. Otázky a souvislosti nad památkovou péčí a územním plánováním

1.1. Historické souvislosti

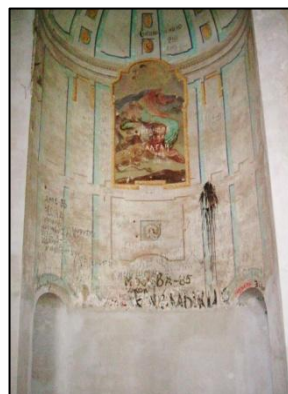
Z hlediska druhu památkových objektů je v seznamu nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek zařazeno 280 zámků a hradů, 135 tvrzí, usedlostí, dvorů, statků a sýpek, 183 kostelů, kaplí, far a dalších sakrálních objektů, 19 klášterů a objektů v jejich areálech, 114 domů a paláců, 43 technických památek a 45 dalších památek jako jsou věže, rozhledny, kasárna, nádraží, lázně, masné krámy atd. Z hlediska druhu vlastnictví vlastní 337 ohrožených památek fyzické osoby, 192 právnické osoby, 120 obce, 101 církve, 42 stát a 27 památek je ve vlastnictví jiném, například smíšeném, či v konkurzním řízení apod.² Nejsou zde započítány chátrající objekty, které nemají status kulturní památky, ačkoli by atributy kulturní památky vykazovaly.

Vlna ničení stavebních památek, která začala po roce 1948 a s větší či menší intenzitou trvala až do roku 1989, nemá v české historii obdoby. Zničeno bylo nesrovnatelně více staveb, než v době josefinských reforem. V pohraničních oblastech si nově příchozí lidé nedokázali najít vztah k "německým" kostelům a kaplím, které pomalu chátraly a časem byly demolovány pro "zlepšení vzhledu krajiny a odstranění nebezpečí zranění". Vznikaly vojenské prostory a hraniční pásma a téměř všechny stavby ve zdejších obcích byly postupně zlikvidovány. Podobné plošné demolice proběhly také v pánevní oblasti severozápadních Čech a další v souvislosti s výstavbou vodních nádrží.³

Politické změny v listopadu 1989 rázné ničení staveb ukončily. Jestliže bylo v období 1948-1989 zcela zničeno

Obrázek 1: Kostel ve vojenském újezdu Libavá, foto: Martina Adlerová 2010

Obrázek 2: Interiér kostelu z obrázku 1, foto: Martina Adlerová 2010

² Viz Seznam nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice, Praha 2005, Národní památkový ústav, [online] [cit. 2010-04-02]. <http://www.npu.cz/prur/download/pp/>

³ viz VALENČÍK, M., *Ohrožené památky – Kostely, kaple a kapličky v České republice*, s.7

přes 2500 kostelů, kaplí a kapliček a další tisíce byly poškozeny, v období po roce 1989 jich bylo zničeno jen asi 40, většinou pro neochotu investovat do obnovy těchto staveb.⁴

Můžeme tedy říci, že za ničení stavebních památek nemohly u nás ani tak války, či živelné katastrofy, jako spíš nevědomý, umělecky a kulturně zaostalý či ideologií ovlivněný člověk. Nabízí se citát, který napsal Leon Battista Alberti v roce 1452: „*Ani ohněm ani mečem, ba ani válečnými pohromami se tolik krásných budov neobrátilo v trosky jako pro obyčejnou lhostejnost lidskou.*“

Za posledních 20 let byly sice některé stavby opraveny, ale mnohé jsou v zapomnění a chátrají dál. Jiné památky jsou pro změnu trnem v oku současným investorům, kteří se snaží vši silou prosazovat své ekonomické zájmy. Ráda bych zde citovala věnování, kterým otevírá svou knihu, ze které budu ve své práci vycházet, Ing. Pek: *"Přestože se již dvacátým rokem můžeme těšit (po dlouhé vícegenerační době nesvobody) ze svobody osobní, neumíme zatím dobře balancovat mezi svobodou vlastní, svobodou druhých a zájmy celku, je-li vůbec možné tyto zájmy paušálně stanovit. Přes rozsáhlý právní rámec v oblasti památkové péče a ochrany přírody tak nepochybně jen stěží můžeme udržet křehkou rovnováhu mezi konzervativním tradicionalismem a razantní snahou o pokrok za každou cenu, když je kulturní rozměr našeho bytí jako nepotřebný vytěsňován na okraj."*⁵

1.2. Památka x památková péče a územní plánování

Stavební památka nikdy není samostatným objektem bez kontextu. Velice důležitý je její celkový rámec a tzv. *genius loci* místa, na kterém se nachází. Památce škodí, je-li například bezohledně obestavěna panelovými domy, či je-li neadekvátně využívána. Památky jsou stálou součástí veřejného prostoru. O tento prostor se stará územní plánování, které by proto mělo s památkovou péčí úzce spolupracovat.

Památková péče není samostatnou vědeckou disciplínou, jejím rysem je, že vždy musí spolupracovat s obory dalšími, jako jsou dějiny umění, historie, architektura, stavební inženýrství, územní plánování a jiné další obory. Památková

⁴ viz VALENČÍK, M., *Ohrožené památky – Kostely, kaple a kapličky v České republice*, s.11

⁵ PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s.13

péče je interdisciplinární činnost. *"Představa "památkáře" jako odbornosti, či "památkářství" jako studijního oboru vychází z hluboké neznalosti složitosti a komplexnosti činnosti památkové péče."*⁶

Co má památková péče vlastně chránit? Co je to vlastně památka? Je památka výhradně dílo lidských rukou, nebo můžeme za památku označit i přírodní útvar? Na památku se můžeme dívat z různých úhlů pohledu, které podrobněji rozeberu v metodologické části. Je třeba říci, že paralelní existence ochrany životního prostředí vychází ze stejného ideologického základu jako památková péče.⁷

Tomáš Hájek ve své knize spojuje památkovou péči s územní extenzí. O co se jedná? Památková péče postupně směřuje od ochrany jednotlivých objektů k ochraně památkových území, od prohlášených nemovitých kulturních památek k památkovým rezervacím a zónám – včetně částí kulturní krajiny. Památková péče přechází od schematických názorů na ochranu kulturní památky ke komplexní ochraně větších urbanistických celků a k ochraně prostředí památky.⁸

Vzalo-li by se to do důsledků, mohla by být časem celá kulturní krajina chápána jako památka. Nejde však o pouhou spekulaci, neboť toto vlastně vyjadřuje a kodifikuje **Evropská úmluva o krajině**, která byla podepsána členskými státy Rady Evropy ve Florencii dne 20. 10. 2000 a na které se památkáři pochopitelně také podíleli. Evropská úmluva o krajině považuje množinu kulturních krajín za základní součást evropského kulturního dědictví a pramen evropské identity. V preambuli Úmluvy je kladen důraz na udržitelný rozvoj. Na udržitelný rozvoj je přitom kladen důraz i v celém stavebním zákoně. Dále je v preambuli řečeno, že krajina přispívá k vytváření místních kultur a je základem evropského, přírodního a kulturního dědictví. Kvalita a rozmanitost evropských krajín představují společný zdroj, a proto je důležité spolupracovat v zájmu jejich ochrany, správy a plánování. Rada Evropy si přeje ustanovit nový nástroj, zaměřený výhradně na ochranu, správu a plánování

⁶ Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 181

⁷ viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 137

⁸ Viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 147

všech evropských krajin.⁹ Z této Úmluvy se dá vyvodit, že památková péče a územní plánování jsou spojitými nádobami.

Památková péče se stává stále plošnější a nevyhnutelně do sebe začíná zahrnovat kousek po kousku celou kulturní krajinu. Učiní památková péče jako samostatný obor rozhodující krok a prohlásí za předmět své ochrany nejen zastavěná území, ale i krajinu? V tom by měla jít ruku v ruce právě s územním plánováním.

Památková péče o Evropské úmluvě o krajině ví, ale zatím ji nepřijala za svou, na rozdíl od Benátské charty či Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Možná je to proto, že mnozí developeři útočí na samou podstatu památkové péče a na památkový zákon, a proto nemá památková péče potřebu zabývat se, se všemi svými problémy, ještě abstraktním pojmem kulturní krajiny jako kulturního dědictví. Spíše než památkáři berou v současnosti Úmluvu za svou právě ekologové.¹⁰

Ovšem tak, jako se environmentální uvažování stává standardem pro každého jednotlivce, v budoucnu bude do této kategorie zcela jistě začleněno i hledisko památek a kulturní krajiny. Komplexní přístup je totiž v současnosti jediný možný. Nejde o záchranu památek jako takových, ale o záchranu společnosti v přirozeném a udržitelném prostředí. Zatím se u nás obecně pozitivní ekonomické aspekty a sociální benefity památkové péče podceňují. Ale na příkladu Anglie můžeme sledovat, že památková péče a péče o krajinu mohou být motorem budoucího udržitelného rozvoje zemí Evropy.¹¹

V otázce ochrany a novodobého využití kulturního dědictví se můžeme inspirovat ve Velké Británii. Na rozdíl od České republiky je ve Velké Británii památková péče chápána jako silně produktivní sektor s budoucností. Anglická autorka Kate Clark ve své studii *State of the Art Statement: England*¹² popisuje nové trendy, vývoj a celoevropské vnímání památkové péče. Trendy jsou v jednoduchosti

⁹ Viz Evropská úmluva o krajině, která je pro Českou republiku závazná od 1. 10. 2004, [online] [cit. 2010-04-02]. http://www.landscapeconventionconference.com/cz/EUoK_text.pdf

¹⁰ Viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 150

¹¹ Viz PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 115

¹² Viz CLARK, K. *State of the Art Statement: England*, [online] [cit. 2010-04-03] http://www.arcchip.cz/w01/w01_clark.pdf

znázorněny v tabulce, kterou můžete najít v anglické verzi v příloze mé práce. Zde jsem použila českou verzi tabulky, kterou přeložil Ing. Pek.

Tabulka 1: Trendy managementu kulturního dědictví (nové trendy doplňují ty starší, nenahrazují je); zkráceno

	Od:	K:
Definice kulturního dědictví	monumentu	krajině
	stavby	urbanizované ploše
	místa	historickému prostředí / kulturnímu dědictví
Role památek ve společnosti	národní jednoty	respektu ke kulturní rozmanitosti
	vytváření příjmů od návštěvníků	širším socioekonomickým benefitům
Rozhodování	státu	regionu / místu
	autoritativního	demokratizaci a participaci
Profesionálové	expertů	pomocníkům
	úzce zaměřených	všeobecně vzdělaným
	historické znalosti	manažerské dovednosti
Zodpovědnost	vedené státem	vedené komunitou
	památkového sektoru	sektoru environmentálnímu

Tabulka zdroj: PEK, T. Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 115.

Památková péče se přestává chovat jako památková péče v dosavadním smyslu a stává se daleko komplexnější činností. Otázkou je, jestli takto komplexní činnost, týkající se památek, životního prostředí, urbanismu a územního plánování, může pojmout jeden zákon. Je vůbec možné uzákonit něco tak abstraktního a obsáhlého, jako je ohleduplné chování se ke krajině, k přírodě a k památkám?

Nabízí se citovat Platóna: *"Dobří lidé nepotřebují zákony k tomu, aby se chovali odpovědně, špatní lidé si najdou cestu, jak zákony obejít."*

Osobně si myslím, že by památkovou ochranu zefektivnila spíše větší popularizace péče o památky a budování pocitu odpovědnosti obyvatel za své okolí, než složité zákony a jejich vyhlášky.

Je ovšem ochrana památek povinnost, kterou nám ukládá zákon a společnost, ve které žijeme? Nebo potřeba chránit památky vychází z nás a jedná se o úctu k dobám minulým i budoucím? K tomu, abychom si mohli odpovědět, by nám pomohla situace, kdy by byly ze dne na den všechny památkové zákony zrušeny. Pokud by i v této situaci vykrystalizovala zezdola lidová památková péče jako občanská iniciativa, která by se společensky ustálila, měli bychom na stole důkaz, že je v lidech potřeba své kulturní dědictví chránit.¹³ Tento pokus je samozřejmě těžko proveditelný. *"V České republice zatím neproběhl téměř žádný reprezentativní průzkum veřejného mínění, co jsme schopni pro naše památky obětovat. Zatímco veřejní činitelé podporují dobrý zvyk starat se o "naše" památky, v jiných kruzích, například architektů, se stalo neméně dobrým zvykem na památkáře žehrat, popřípadě navrhopat jejich organizační rozpuštění."*¹⁴

Někdo neničí památky, protože mu záleží na vlastní "pověsti a prestiži", jiní neničí boží muka a kostely, protože se bojí nadpozemských sil, někdo neničí památky, protože neničí vůbec nic, včetně toho, že je vegetarián a jsou i tací, kteří v památkové péči vidí skrytou mravní skutečnost a cítí k památkám úctu.¹⁵

V historii památkové péče se objevuje člověk, který přemýšlel o ochraně památek z jednoznačně etických pozic a v podstatě ji přeformuloval do univerzální, programové etiky dneška. Byl to Max Dvořák a jeho Katechismus památkové péče. *"Už termín Katechismus ujišťuje o tom, že památková péče nemůže nést na etických principech, na etickém vztahování vůči vytyčenému etickému kodexu. Navíc doktor Petruš nazval svůj doslov "Památková péče jako morální povinnost".*¹⁶

I bez dalšího filozofování bych mohla napsat všeobecně platný axiom, kterým uzavírá jednu z kapitol své knihy Ing. Pek: *"Výsledky, a tedy úspěchy a neúspěchy památkové péče jednotlivých států odpovídají stavu kulturnosti národa, způsobu*

¹³ Viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 71

¹⁴ Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 71

¹⁵ Viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 72

¹⁶ Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 73

*života jeho občanů a jejich hodnotovému modelu. Propracovanost a kvalita celého systému památkové péče pouze korigují stav přirozený ... kvalita systému památkové péče není pro život památek požadavkem postačujícím. V ideálním stavu není ani požadavkem nutným. Tam, kde je velký rozdíl mezi tím, co chce stát a tím, co chce občan, slouží památková péče jen ke korekci špatného stavu."*¹⁷

Etika je o tom, jak by se měl člověk chovat. Zdůrazňuji – by se měl. Nejde o to, jak se lidé skutečně chovají. Lidé nebudou chránit památky jen proto, že jim to nařizuje nějaký zákon. K památkám by měli získat vztah dlouhodobou výchovou, vzděláváním a pozitivní propagací (kulturním dědictvím by se měla zabývat média a školství. Ochrana přírody, krajiny a památek by měla být propagovaná neziskovými státními organizacemi či příkladem aktivních jedinců).

Ochrana památek se v současné době střetává se zájmem velkých developerů a naráží na nepochopení principů památkové péče laickou většinou. Památková péče jako obor není respektována a akceptována veřejností.¹⁸ Neexistuje koncepční ucelený celostátní program vzdělávání v oborech, které s památkovou péčí souvisejí. Památková péče a specifika památkových oprav nejsou v základním programu stavebních fakult vysokých škol. Podpora veřejnoprávních médií je malá, často se v médiích objevují pouze bulvarizující články, které památkáře shazují. Z toho usuzuji, že ochrana památek je u většiny lidí, kteří už možná zapomněli na své tradice a přestali vnímat krajinu kolem sebe, spíše tím, co by se dělat mělo, než tím, co by chtěli. Proto si myslím, že v současné době by neexistence zákonů - jak stavebního, tak památkového (i když bezzubého) natropila velké škody. Je tu totiž dost subjektů, které na udržitelný rozvoj, ekologii a ochranu dědictví nemají čas a zajímá je rychlý zisk. Je dobré snažit se tyto tendence regulovat zákony a současně se snažit ochranu kulturního dědictví zpopularizovat. Zákony, které se tohoto tématu týkají, si popíšeme v následující kapitole.

¹⁷ PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s.91

¹⁸ Stačí si přečíst příspěvky v diskuzích pod články, které se nějakým (většinou bulvarizujícím) způsobem týkají památkové péče. Např. na serveru Novinky.cz, pod článkem Praha dostala pokutu za opravu Karlova mostu, se to v diskusi nadávkami na památkáře jen hemží. Dostupné k 3.4.2010 na <http://www.novinky.cz/domaci/196319-praha-dostala-pokutu-za-opravu-karlova-mostu-policie-obvinila-sefa-pamatkaru.html>

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

V metodologické části své práce budu teoreticky hodnotit legislativní zázemí. Budu se zabývat stavebním zákonem č. 183/2006 Sb., ve vazbě k památkové péči a zákonem o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. Výsledkem teoretické části bude vyhledání souladů, rozporů, případně duplicit se stavebním zákonem v otázce nemovitého kulturního dědictví.

2.1. Dokumenty mezinárodní a nadnárodní úrovně

Problematiky, kterou řeším, se netýkají pouze výše zmíněné zákony. Územním plánováním, udržitelným rozvojem a zachováním kultury se zabývá velké množství dalších dokumentů, které stojí zato zmínit. V této kapitole proto uvedu legislativu a další dokumenty a koncepce, které se této problematice dotýkají. Dokumenty a metodiky zabývající památkovou ochranou jsou velmi dobře zpracované. Aplikace v praxi bohužel vážne.

Mezi nejdůležitější dokumenty se řadí mezinárodní dokumenty **ICOMOS¹⁹ o ochraně kulturního dědictví**. Dokument, který se zabývá přímým spojením územního plánování a kultury, se nazývá **Mezinárodní charta pro záchranu měst²⁰** (Washington 1987), která doplňuje **Mezinárodní chartu o konzervování a restaurování památek a sídel** (Benátky, 1964). Hlavní princip Charty sleduje dosažení účinnosti ochrany historických měst a čtvrtí tím, že tuto ochranu zahrne do souvislé politiky ekonomického a sociálního rozvoje, a že s ní bude počítat v plánech úprav a urbanismu na všech úrovních. Mezi hodnoty, které je třeba zachovat, se řadí například městská forma definovaná osnovou a parcelací, vztahy mezi různými městskými prostory a forma a vzhled budov. Případné zákroky v historických jádrech měst musí být rozumné, prováděné metodicky, ale s respektováním specifických problémů v každém zvláštním případě. Takovéto zákroky povolují v našich městech stavební úřady, pokud se jedná o městské památkové zóny a rezervace, tak s vyjádřením NPÚ.

¹⁹ ICOMOS- nevládní organizace UNESCO, mezinárodní rada pro památky a sídla

²⁰ Mezinárodní dokumenty ICOMOS [online] [cit. 2010-05-20].
<http://www.npu.cz/pp/dokum/documents/>

Dalším relevantním dokumentem ICOMOS je **Mezinárodní charta o lidovém stavebním dědictví** (Mexiko 1999). Charta uvádí, že lidové stavební dědictví představuje kulturu lidských společností a deklaruje jejich vztah k obývaným územím. Toto dědictví vyjadřuje kulturní rozmanitost světa, která je v současnosti stírána ekonomickou, kulturní a architektonickou uniformitou. Otázka, jak čelit globalizaci v kultuře, musí být řešena nejen obyvatelstvem, ale také vládami, urbanisty, architekty, konzervátory, jakož i multidisciplinárními skupinami expertů. Lidové stavby nestojí izolovaně, v daných lokalitách je proto nejlepší chránit je údržbou a ochranou reprezentativních celků a souborů. Zásahy do těchto staveb by měly respektovat integritu místa ve vztahu ke kulturní krajině a k uspořádání stavby ve vztahu k ostatním objektům. Měli bychom se snažit tyto podmínky zachovat. Charta klade důraz zejména na výchovné programy a doporučuje vytvořit etický kodex.

Obrázek 3: Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici, foto: Martina Adlerová

V České republice řeší danou problematiku **Politika územního rozvoje**. Politika územního rozvoje je nástrojem územního plánování, který obecně uvádí úkoly v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech s ohledem na udržitelný rozvoj území. Koordinuje další nástroje veřejné správy ovlivňující územní rozvoj, jako jsou například programy rozvoje územních obvodů krajů a obcí. Dalšími navazujícími dokumenty jsou Strategie udržitelného rozvoje ČR 2007 - 2013, Strategie hospodářského růstu České republiky 2005 - 2013, Národní rozvojový plán ČR 2007 - 2013, Národní strategický referenční rámec ČR 2007 - 2013 a ochrana území evropsky významných lokalit a ptačích oblastí soustavy Natura 2000. PÚR ČR pomáhá rovněž v naplňování Strategie regionálního rozvoje ČR. Mezi republikové priority patří dle článku 14:

"Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice. Tato území mají značnou hodnotu, např. i jako turistické atrakce. Jejich ochrana by však

neměla znemožňovat ekonomické využití nebo mu nadměrně bránit. V některých případech je nutná cílená ochrana míst zvláštního zájmu, v jiných případech je třeba chránit, respektive obnovit celé krajinné celky. Krajina je živým v čase proměnným celkem, který vyžaduje tvůrčí, avšak citlivý přístup k vyváženému všestrannému rozvoji tak, aby byly zachovány její stěžejní kulturní, přírodní a užitné hodnoty."²¹ Další priority navazují na tento odstavec. Jmenují udržitelný rozvoj, komplexnost řešení a ochranu zeleně a krajiny. Veškeré dokumenty jsou v souladu a vycházejí ze stejného ideového základu.

2.2. Definice kulturní památky- podle zákona

Památková legislativa má v České republice celostátní působnost. Řídí se zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Hlavním garantem odborné, výzkumné, poradenské a evidenční části výkonu památkové péče je Národní památkový ústav (dále jen NPÚ), příspěvková organizace Ministerstva kultury. Účelem zákona je chránit kulturní památky a využívat je tak, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání a přispívali k uchovávání tradic a k dalšímu rozvoji společnosti.

Podle §2 zákona o státní památkové péči prohlašuje Ministerstvo kultury za kulturní památky nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory,

a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

*b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem*²²

Podle §7 se kulturní památky zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky²³, který vede NPÚ. Ten vyrozumí o skutečnosti, že je stavba prohlášena za nemovitou kulturní památku, vlastníka této památky, krajský

²¹Politika územního rozvoje České republiky, s 13., [online] [cit. 2010-05-26].

<http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42eb641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008>

²² Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

²³ Ústřední seznamu KP –online databáze [online] [cit. 2010-05-26].

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php>

úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a stavební úřad. Dále to oznámí příslušnému katastrálnímu úřadu. Vlastník kulturní památky poté musí každou změnu vlastnictví, správy a užívání oznámit NPÚ.

2.3. Kolize první - roztříštění památkové péče mezi více resortů způsobuje chaos

Vzhledem k tomu, že je památková péče značně meziresortní, nastávají při jejím plnění a propojování s ostatními úřady často zmatky. První, na který můžeme narazit, se týká právě evidence památek.²⁴

Při zapsání nemovitosti do Ústředního seznamu kulturních památek (dále jen ÚSKP) je nutné uvést podrobnou, konkrétní a pravdivou specifikaci o dané památce, která by pak měla odpovídat zápisu o omezení vlastníka v příslušném katastru nemovitostí. *"Realitou však zůstává, že údaje v Ústředním seznamu kulturních památek ČR jsou neurčité a související zápis v katastru nemovitostí jim neodpovídá (často ani pro neurčitost nemůže). Nesoulad v datech může být tak značný, že se vám nemusí podařit zapsanou nemovitou památku v on-line databázi na webu NPÚ vůbec najít, přestože v ní zápis pod jiným označením existuje."*²⁵ Ing. Pek ve své knize uvádí příklad nesprávného zápisu památky, kterou sám vlastní. V ÚSKP je jeho nemovitost zapsána pod jiným názvem, než který můžeme nalézt v katastru nemovitostí. Liší se dokonce i obec, ve které nemovitost stojí, rozsah památkové ochrany atp. Já osobně jsem se s chybami v ÚSKP setkala rovněž. Při psaní seminární práce, která se týkala Nuselského pivovaru, jsem měla problém tento pivovar dle popisu v ÚSKP v terénu vůbec najít.

Nepřesnosti v ÚSKP mohou ovšem působit vlastníkům památek nemalé potíže. Například v případě čerpání dotací na kulturní památku může být sporné, zda byly dotace čerpány skutečně na kulturní památku, či byly použity na objekt jiný. V úředním styku se totiž ve většině případů používá výpis z katastru nemovitostí, ne z ústředního seznamu. Problém se týká rovněž uplatnění daňových úlev, odpisů majetku apod. Neexistence zapsané památkové ochrany v katastru nemovitostí může způsobit, že bude objekt prodán, aniž by nový vlastník věděl, že si koupil kulturní

²⁴ viz Vyhláška č. 66/1988 Sb., k provedení zákona o státní památkové péči, §3 – 6.

²⁵ PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 24.

památku. A v neposlední řadě mohou nepřesnosti v ÚSKP umožnit obcházení zákona.²⁶

2.4. Širší pojetí kulturní památky

Kulturní památkou v České republice je tedy objekt, který byl za kulturní památku prohlášen a je zapsán (s větší či menší přesností) v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Vzhledem ke členství v Evropské Unii, máme povinnost dodržovat některé legislativní normy, které jsou českému právu nadřazeny. Památkové péče se týká Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy. Definice architektonického dědictví je v Úmluvě širší, než definice, která je v zákoně českém. V Úmluvě je řečeno, že se má vést seznam nemovitých statků, které mají být chráněny. Naše zákony vedou seznamy statků, které chráněny jsou. To je ve skutečnosti pouze vzorek toho, co by si památkovou ochranu zasloužilo. Z tohoto pohledu je pro památkovou péči výhodnější řídit se Úmluvou o ochraně architektonického dědictví. Toto pojetí ovšem předpokládá, že se lidé budou chovat s úctou ke všem stavbám, které mají nějakou historickou hodnotu.

Historická hodnota je diskutabilní pojem. Předchozí památkový zákon (č.22/1958 Sb.) rovněž chránil všechny objekty, které splňovaly určité atributy, aby mohly být považovány za památky. Z tohoto hlediska se tedy blížil Úmluvě o architektonickém dědictví více, než zákon současný. Památkou byly i památky nezapsané v seznamu a státní seznam měl tedy jen evidenční charakter.²⁷ To, že v praxi neměl tento zákon téměř žádný pozitivní efekt, je věc druhá.

Ochrana kulturních památek je zmíněna i v rámci ústavního pořádku České republiky, a to v Listině základních práv a svobod. V článku 35 odst. 3 se můžeme dočíst, že při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Zájem státní památkové péče na ochraně a zachování kulturních památek je tedy jedním ze zákonem chráněných obecných zájmů. Avšak po celé dějiny památkové péče se odborníci na kulturní dědictví nejsou schopni

²⁶ Viz PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 26.

²⁷ Viz PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 28 - 31.

sjednotit v tom, jaké formě z mnoha forem, které památka může mít, dát přednost. Co je tedy na památce to hodnotné? V čem tkví historická hodnota, kterou máme chránit? Dáme přednost památce jako ruině, památce v puristické formě, nebo památce analytické? Záleží na vkusu každého z nás? Názor památkáře může být těžko normativní pozicí, i když památková péče usiluje o to, aby se normativním etickým ideálem stala. Má na to vůbec právo? *"Úroveň odborných vyjádření NPÚ k zamýšlenému zásahu na kulturní památce osciluje od velmi kvalitních ke zcela diletantským, závazná stanoviska odborů památkové péče obcí s rozšířenou působností se řídí někdy spíše vůlí zastupitelstva než stanoviskem NPÚ."*²⁸

Vlastník kulturní památky je odkázán na vzdělanost, zkušenost, cit a zájem úředníka, jehož rozhodování je dost často subjektivní. *"Vzhledem k neutěšenému stavu obecného vzdělání v oblasti památkové péče, urbanismu, architektury a stavitelství je nutnost (kvalitního) úřednického zabezpečení procesu obnovy stavebních památek přes výše uvedené bohužel zcela nezbytná. Doufejme, že profesní kvalita úředníka je alespoň dostatečná a dále poroste i přes malou atraktivitu oboru kvůli nízkému finančnímu ohodnocení rozhodujících aktérů."*²⁹ Pevně doufám, že se tento stav zlepší i díky oboru Arts Management.

Dnešní památková péče se vyznačuje tím, že opouští extrémy (jako byl puristický přístup apod.) a vytváří jakýsi mix přístupů. Památky přestávají být využívány jako symboly minulosti a postupně se začínají stávat skořápkou pro soudobé aktivity, což je dle mého názoru dobře.

2.5. Administrativa při obnově památky

Památková péče a územní plánování spolu souvisejí. Ve správním řízení je administrativa propojená, jedno navazuje na druhé. Podle zákonů se ovšem jedná o dva oddělené resorty spadající pod dvě různá ministerstva, pro které je jakákoliv koordinace politik obtížná.

Má-li vlastník stavební památky s objektem nějaký záměr, obrátí se s písemnou žádostí na orgán státní památkové péče na obecním úřadu. Jedná se o obecní úřad

²⁸ PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 96.

²⁹ PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 121.

obce s rozšířenou působností místně příslušný podle místa, kde se nachází nemovitá kulturní památka. V případě národní kulturní památky se obrátí na úřad krajský. Oslovený orgán státní památkové péče požádá o odborné vyjádření státní památkový ústav. NPÚ se vyjádří, zda práce, které chce vlastník na památce provádět, jsou přípustné z hlediska zachování památkové hodnoty a případně poradí, co by bylo vhodné a nutné udělat pro zlepšení stavu té konkrétní památky. Vyjádření NPÚ použije výkonný orgán státní správy jako podklad pro vydání závazného stanoviska. Nutno podotknout, že vyjádření NPÚ je nezávazné, a tedy úředník na obecním úřadě se jím vůbec nemusí řídit, pokud je z nějakého důvodu v jeho zájmu vyhovět vlastníkově památce. Závazná stanoviska vydaná orgánem státní památkové péče zpravidla podle § 14 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, nejsou (až na výjimky – např. restaurování movité kulturní památky) přezkoumatelná a jsou podkladem pro vydání územního rozhodnutí nebo stavebního povolení příslušným stavebním úřadem, které teprve stanoví vlastníkově stavební památce povinnosti.³⁰ Závazné stanovisko tedy přikládáme jako přílohu k žádosti o stavební povolení či o územní rozhodnutí. Následně na základě závazného stanoviska stavební úřad zamýšlenou obnovu kulturní památky povolí, nebo zakáže. Proti tomuto rozhodnutí stavebního úřadu se již odvolat lze. Ačkoli se odvolání může týkat závěrů nebo podmínek závazného stanoviska orgánu státní památkové péče, podává se u stavebního úřadu.³¹

2.6. Kolize druhá – jeden rozhoduje, druhý za něj nese důsledky

Státní správa omezuje vlastníka památky, poněvadž chce uplatňovat své vlastní požadavky na vzhled dané památky. Tyto požadavky jsou, jak už bylo řečeno výše, poněkud subjektivní, estetické a zejména většinou mnohem nákladnější než běžná oprava. Státní správa by tudíž měla jako kompenzaci svých omezení zajistit vlastníků památek nějaké jiné benefity, kupříkladu poskytovat finanční podporu, aby bylo možné opravu provést. *"Pomyslná rovnováha mezi nuceným omezováním vlastnického práva a náhradou za ně se ovšem nepotkává na stejných úrovních, obrazně řečeno, kdo poroučí, ten neplatí, nebo i když platí, nemá jeho platba povahu*

³⁰ Viz zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

³¹ Viz ČERNÁ, A., NĚMEČKOVÁ, H., SEDLÁKOVÁ, D., *Metodické materiály pro výuku památkové péče*, s. 52

náhrady za nucené omezování vlastnického práva, ale jde o prostředky na podporu rozvoje kultury."³²

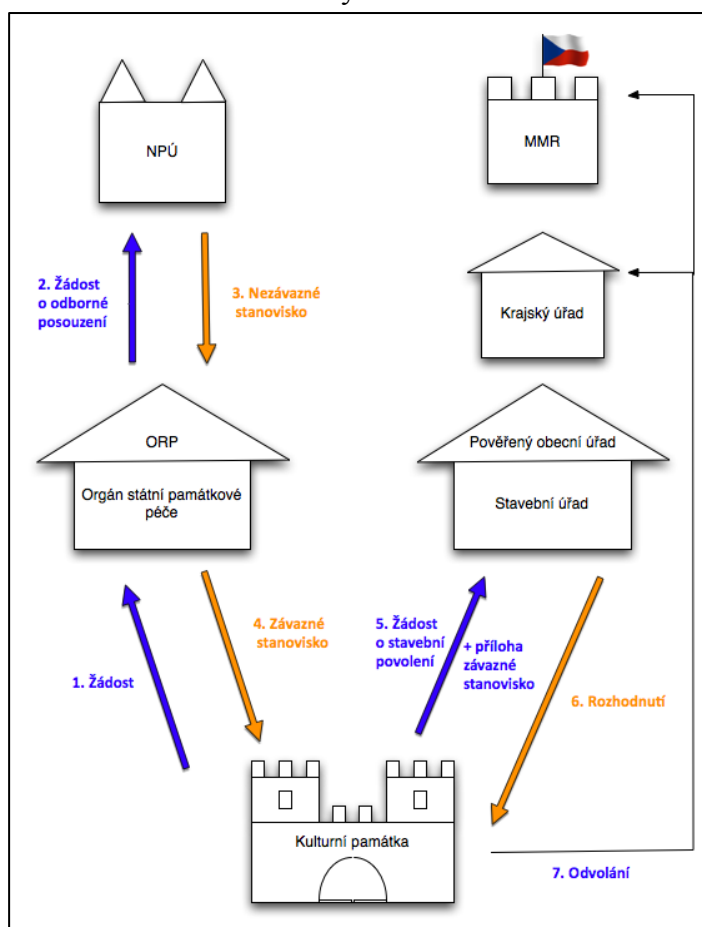
Obecní úřady 205 obcí s rozšířenou působností tak ve smyslu Listiny práv a svobod, omezují vlastnická práva vlastníků kulturních památek žijících v 6249 obcích. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, který je orgánem památkové péče i stavebním úřadem, stanoví vlastníkově památkově chráněného domu v malé obci, aby při obnově stavby použil konkrétní materiál, který je co nejvíce podobný původnímu. Tato obnova se ovšem tímto stává mnohem nákladnější a vlastníkově vznikají zvýšené náklady na uchování kulturní památky. V tomto případě se může vlastník odvolat vůči stavebnímu povolení ke krajskému úřadu, který mu rovněž vyhovět nemusí, a může prvoinstanční rozhodnutí potvrdit. Vlastník poté může podat odvolání k ministerstvu pro místní rozvoj. Přestože vlastník řeší problém vzniklý při výkonu státní památkové péče, stává se paradoxně nejvyšším správním úřadem ministr pro místní rozvoj, nikoli ministr kultury. Rozhodnutí o konkrétní opravě se nakonec stane pravomocným, včetně finančního dopadu. Vlastník proto podle zákona žádá o příspěvek. O možnosti získat příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky se můžeme dočíst v § 16 památkového zákona a dále v § 11 -15 vyhlášky k provedení zákona o státní památkové péči. *"Vlastníku kulturní památky může obec nebo kraj poskytnout ze svých rozpočtových prostředků, jde-li o zvlášť odůvodněný případ, příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky za účelem jejího společenského uplatnění."*³³ Tento příspěvek ovšem vlastník nemusí získat, protože o nároku na příspěvek rozhodují obecní úřady v přenesené působnosti. Vlastník požádá o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky obec, jejíž městský úřad vydal rozhodnutí. Jenže obec s rozšířenou přenesenou působností poskytuje příspěvek ze svých prostředků. Řídí se přitom obecnými ustanoveními zákona č.250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. V běžném životě se nedá předpokládat, že by příspěvky z vlastních rozpočtů obcí mířily mimo občany obce nebo mimo její katastrální území. Často se tedy stává, že pokud se objekt nachází v malé obci, obec s přenesenou působností žádost o příspěvek zamítne. Její rozhodnutí je nepřezkoumatelné.

³² NOVÁK, Z., *Správa v památkové péči*, s. 121

³³ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 16, odst. 1

Vlastník může požádat o příspěvek rovněž kraj. I ten poskytuje příspěvek ze svých prostředků, takže v případě, že žádosti nevyhoví, je jeho rozhodnutí opět nepřezkoumatelné. Nakonec se vlastník může obrátit na ministerstvo kultury, kde by měl teoreticky uspět, protože rozhodnutí ministerstva o neposkytnutí příspěvku je přezkoumatelné, nakonec i soudem. Ministerstvu kultury tedy může hrozit nepředvídatelné množství soudních sporů s dopadem na státní rozpočet.³⁴

Ministerstvo kultury nemá žádné reálné nástroje, jak ovlivňovat rozhodování

Obrázek 4: Schéma administrativních úkonů při žádosti o obnovu kulturní památky, vytvořila Martina Adlerová

obecních či krajských úřadů. Obce, které rozhodují v tzv. přenesené působnosti (tedy jménem státu, který ale nemá nástroje, jak regulovat jejich rozhodování) vlastně nemusí zajímat, kdo jejich rozhodování zaplatí. Zde vidím velký problém, který se ovšem nedá řešit pouze změnou zákona. Památková péče je trvale podfinancována, takže pro řešení tohoto problému je zejména potřeba zvýšit objem vynakládaných

finančních prostředků alespoň na evropský standard

1% HDP. Dále mohou následovat legislativní úpravy. Proměnu rámce uvažování o kultuře a její vazbě na ekonomiku už snad ani zmiňovat nemusím.

³⁴ Viz NOVÁK, Z., *Správa v památkové péči*, s. 121

2.7. Územní plánování ve vazbě k památkové péči³⁵

Přes definici kulturního dědictví a přes úvahy, jak a jestli by se kulturní dědictví chránit mělo, se plynule dostávám k územnímu plánování, které jde s památkovou péčí ruku v ruce.

Ve stavebním zákoně je územní plánování neustále spojováno s pojmem udržitelný rozvoj. Jedná se o rozvoj, který se snaží uspokojovat potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generace budoucí.

Mezi úkoly územního plánování se řadí i ochrana kulturních hodnot území. O to samozřejmě usiluje i zákon památkový. Jediným rozdílem je, že památková péče chrání zejména kulturní památky Ministerstvem kultury prohlášené, zatímco územní plánování do ochrany zahrnuje i jiné přírodní a civilizační hodnoty. V neposlední řadě usiluje o totéž i Evropská úmluva o krajině, kterou jsem zmínila v úvodu.

Mezi další úkoly územního plánování, které se váží i k památkovému zákonu, patří racionální uspořádání území a hospodárné vymezení stavebních pozemků a stanovování podmínek pro umístění nových staveb. Územní plánování by mělo prosazovat ochranu nezastavitelného území a nezastavitelných pozemků v zastavěném území. Mělo by určovat nutné asanační, rekonstrukční a rekultivační zásahy do území. Toho se památková péče snaží dosáhnout zaváděním systému památkových rezervací, památkových zón a ochranných pásem.³⁶

Podle § 18, odst. 2 má územní plánování zajišťovat předpoklady pro udržitelný rozvoj území soustavným a komplexním řešením využívání území s cílem dosažení obecně prospěšného souladu veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území. Opět je zde zmíněna potřeba řešit věci komplexně v nejširších souvislostech. Památková péče je v zákoně přímo zmíněna v paragrafu 19, odstavci 1o: *"Územní plánování by mělo uplatňovat poznatky zejména z oborů architektury, urbanismu, územního plánování, ekologie a památkové péče"*.

³⁵ Viz zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Mezi další úkoly územního plánování patří zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty a stanovovat koncepci rozvoje území, včetně urbanistické koncepce s ohledem na hodnoty a podmínky území.

Následně územní plánování posuzuje potřebu změn v území a veřejný zájem na jejich provedení, posuzuje přínosy, problémy a rizika případných změn, s ohledem na veřejné zdraví, životní prostředí, geologickou stavbu území, vlivu na veřejnou infrastrukturu a na její hospodárné využívání. Laicky řečeno to znamená, že se územní plánování stará o to, aby malebné panorama městečka nezničila plechová skladovací hala na kopci, která se stane místní dominantou místo kostela. Myšlenka popsaná v zákoně je hezká, ale podíváme-li se kolem sebe, zjistíme, že příliš nefunguje. Nebo ano? Co je vlastně v tomto případě veřejným zájmem?

Úkolem územního plánování je rovněž vyhodnocení vlivů politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje nebo územního plánu. Cílem je dosáhnout vyváženého vývoje příznivého pro životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost obyvatel v území. Jedná se tedy o vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území a posouzení vlivů na životní prostředí.

2.8. Nástroje územního plánování

Územní plánování plní své úkoly prostřednictvím svých nástrojů. Nástroji územního plánování v České republice podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu jsou územně plánovací podklady, politika územního rozvoje a územně plánovací dokumentace.

2.8.1. § 26 - 30 - Územně plánovací podklady

Územně plánovací podklady se skládají z územně analytických podkladů a z územních studií.

V územně analytických podkladech se zjišťuje a vyhodnocuje stav a vývoj daného území a jeho hodnot. Územně analytické podklady se snaží omezovat změny v území z důvodu ochrany veřejných zájmů a snaží se zjistit, jaké má území limity, čímž se snaží dosáhnout udržitelného rozvoje. Určují se zde problémy k řešení.

Územně analytické podklady si pořizuje každý úřad územního plánování pro svůj správní obvod, a to v rozsahu a podrobnosti, které jsou nezbytné pro pořízení

územních a regulačních plánů. Pro území kraje je pořizuje krajský úřad a to v podrobnosti a rozsahu, který je nezbytný pro pořízení zásad územního rozvoje.

V územně analytických podkladech můžeme najít informace o památkových limitech. Tyto limity se týkají kulturních památek, národních kulturních památek, památkových rezervací, památkových zón a jejich ochranných pásem. Limity zakreslené v územně analytických podkladech se snaží zajistit rozvoj daného území v souladu s charakterem jeho urbanistické struktury a s potřebami dnešního života, při současném zachování historické a architektonické hodnoty celého území i jednotlivých objektů.³⁷

Územně analytické podklady se pořizují na základě průzkumů území a na základě údajů o území, jako jsou informace o stavu území, o právech, povinnostech a omezeních, která se váží k nějaké části území. Patří sem i informace o záměrech a plánovaných změnách v území. Tyto podklady se obnovují průběžně a každé 2 roky se pořizuje jejich úplná aktualizace.

Územní studie navrhuje, prověřuje a posuzuje možná řešení vybraných problémů. Navrhuje a řeší úpravy a rozvoj některých funkčních systémů, například veřejné infrastruktury. Je možné ji zpracovat i jen pro část obce. V některých obcích zastupuje dosud neschválený územní plán. Pokud je studie schválena, využije se jako podklad pro zpracování, aktualizaci nebo změnu územně plánovací dokumentace. Podnět k vypracování studie může podat kdokoli, například vlastník pozemků nebo developer. Jejím pořizovatelem je stavební úřad.

2.8.2. § 31 - 35 - Politika územního rozvoje

Politika územního rozvoje je celostátní nástroj územního plánování, který slouží zejména pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů. Vždy na určité období stanovuje republikové priority územního plánování a snaží se zajistit udržitelný rozvoj území. Určuje konkrétní úkoly územního plánování v republikových, nadregionálních i

³⁷ Viz Ústav územního plánování [online] [cit. 2010-05-26].
<http://www.uur.cz/images/publikace/internetoveprezentace/limity/6-20090101.pdf>

přeshraničních souvislostech a určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů.

Politika územního rozvoje rovněž vymezuje významné oblasti se specifickými hodnotami a se specifickými problémy a oblasti se zvýšenými požadavky na změny v území. Dále určuje koridory a plochy dopravní a technické infrastruktury. Pro tyto vybrané oblasti pak stanovuje kritéria a podmínky pro rozhodování o možnostech změn v jejich využití.³⁸

Politiku územního rozvoje pořizuje Ministerstvo pro místní rozvoj pro celé území republiky a schvaluje ji vláda. Politika je závazná pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území. O Politice územního rozvoje a jejích prioritách v oblasti kulturního dědictví jsem se již zmiňovala v kapitole 2.1.

2.8.3. § 36 – 74 - Územně plánovací dokumentace

Územně plánovací dokumentaci tvoří Zásady územního rozvoje, územní plán a regulační plán.

§ 36 - Zásady územního rozvoje se pořizují pro celé území kraje a vydávají se formou opatření obecné povahy. Jsou závazné pro pořizování a vydávání územních a regulačních plánů a pro rozhodování v území. Stanovují základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezí plochy nebo koridory nadmístního významu a stanoví požadavky na jejich využití. Jedná se zejména o plochy nebo koridory pro veřejně prospěšné stavby. Zásady územního rozvoje mohou stanovit tzv. územní rezervy, což jsou plochy, jejichž dosavadní využití nesmí být výrazně změněno.

Zásady zpřesňují a rozvíjejí cíle a úkoly územního plánování v souladu s politikou územního rozvoje, určují strategii pro jejich naplňování a koordinují územně plánovací činnost obcí.

§ 43 - Územní plán zpřesňuje a rozvíjí cíle a úkoly územního plánování v souladu se zásadami územního rozvoje a s politikou územního rozvoje. Pořizuje se

³⁸ Viz Ministerstvo pro místní rozvoj [online] [cit. 18.3.2010] <http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-uzemniho-rozvoje-Ceske-republiky>

pro celé území obce. Územní plán stanovuje základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jejích hodnot a jejího plošného a prostorového uspořádání. Jedná se tedy o urbanistickou koncepci. Dále řeší uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury. Vymezuje zastavěné území, zastavitelné území a plochy vymezené ke změně stávající zástavby, k obnově nebo k opětovnému využití znehodnoceného území. Územní plán je závazný pro pořízení regulačního plánu. Územní plán je zásadním podkladem pro umísťování staveb a při vydávání územních rozhodnutí. Žádnou stavbu není možné povolit, pokud je s územním plánem v rozporu.

§ 61 - Regulační plán stanovuje podrobné podmínky pro využití pozemků, pro prostorové uspořádání staveb a pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí. Ve schváleném rozsahu nahrazuje územní rozhodnutí a je závazný pro rozhodování v území. Regulační plán vydávaný krajem je závazný pro územní plány a regulační plány vydávané obcemi.

2.9. Kolize třetí – někdo právo má, jiný ne

Třetí problém navazuje na problém druhý. Pokud státní správa nějakým způsobem přikazuje, jak má vypadat obnova nemovité památky, omezuje tím vlastnická práva majitele. Ovšem dle § 14 odst. 2 památkového zákona je vlastník nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném pásmu, povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, i když by dle stavebního zákona žádat nemusel. Není vlastníkem kulturní památky, přesto musí i při terénní úpravě, úpravě dřevin a udržovacích pracích atp. žádat o povolení.

V závazném stanovisku se úřad státní památkové péče vyjádří, zda jsou zamýšlené práce z hlediska státní památkové péče přípustné, a stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést. Vlastníci objektů, které nejsou kulturními památkami, ale stojí v památkových zónách a památkových rezervacích, jsou podle § 5 a 6 památkového zákona omezeni v podobném rozsahu, jako vlastníci staveb, které kulturními památkami jsou. Bohužel se na ně nevztahují benefity z programů kompenzace omezení vlastníka kulturní památky. Vlastníci těchto objektů jsou nuceni chovat se téměř stejně jako vlastníci kulturních památek. Vzhledem k tomu, že nemají nárok na žádné dotace, budí v nich omezování

památkáři značnou nelibost. Dívají se na památkáře jako na instituci, která má neustále jen nějaké nesmyslné, omezující požadavky, aniž by je nějakým způsobem kompenzovala.

Dobrá obnova kulturní památky i nepamátky se vlastníkovi kompenzuje sama, už tím, že má s dobře provedené obnovy dobrý pocit. Dobrý pocit je ovšem k ničemu, pokud na zamýšlenou opravu nejsou peníze. Jsou případy, kdy památkáři po vlastníkovi požadují věci zbytečně nákladné, které nejsou schopni objektivně zdůvodnit. Pokud vlastník nepamátky nemá šanci na příspěvek dosáhnout a nemá vlastní zdroje, nezbuďte mu nic jiného, než zákon obejít.

2.10. Nevymahatelnost zákonů

Zda veřejnost se stavebním a památkovým zákonem souhlasí nebo nesouhlasí, je věc jedna. Je to věc vzdělání, popularizace oboru, zpřístupnění problematiky laické veřejnosti atd. Věc druhá je, jestli tyto zákony dodržuje. V mnoha případech nikoli. Problém obou zákonů vidím v nedostatečném postihu v případě nevhodných stavebních, urbanistických a finančních řešení, které jdou ruku v ruce s neefektivními rozhodnutími aktérů památkové ochrany.

Oba dva zákony - zákon památkový i zákon stavební – mají pro ty, kteří by zákony porušovali, připraveny sankce. Podle § 178 stavebního zákona hrozí fyzickým osobám pokuta do 200 000 Kč za provedení nebo odstranění stavby, kterou je nutné ohlásit stavebnímu úřadu. Pokuta do 500 000 Kč hrozí za provádění činností, ke kterým je třeba územní rozhodnutí a za provádění změn či odstranění stavby, ke které je potřeba stavební povolení. Pokutu 1 000 000 Kč může fyzická osoba dostat za výstavbu nové stavby bez stavebního povolení a za užívání stavby bez kolaudačního řízení. A pokutu 2 000 000 Kč může dostat za výstavbu bez stavebního povolení v chráněném území, v ochranném pásmu nebo na nezastavitelném pozemku, či v nezastavěném území. Vzhledem k ceně nemovitostí mi tyto částky nepříjdou zas tak vysoké. Co mne zaráží - pro právnické osoby jsou částky stejné.

Podle § 35 památkového zákona hrozí fyzické i právnické osobě pokuta až 2 000 000 Kč (v případě národní kulturní památky až 4 000 000 Kč) za poškozování a znehodnocování památky. Pokuta hrozí i tomu, kdo věc před poškozením nechrání.

Tudíž podle zákona by měli dostat pokutu všichni vlastníci chátrajících kulturních památek. Kolik lidí tuto pokutu skutečně dostalo?

Podle § 15 památkového zákona se může obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodnout, že nezbytná opatření pro zabezpečení kulturní památky provede na náklad jejího vlastníka. Zanedbává-li vlastník kulturní památku a ohrožuje-li tím její zachování, může se památka dokonce vyvlastnit.

Také § 17 památkového zákona uvádí, že je-li nezbytné k vytvoření ochranného pásma získat některé pozemky nebo stavby, popřípadě je odstranit a nedojde-li k dohodě s vlastníkem, lze pozemky a stavby vyvlastnit.

Vzhledem k počtu chátrajících objektů nabývám dojmu, že tyto sankce uplatňovány nejsou, nebo pouze minimálně. Co se týče nových, nepovolených přístaveb, často místo pokuty dochází k jejich dodatečnému schválení. Případně jsou stavby povoleny jako dočasné na pět let, a to už je dostatek času na to stavbu zlegalizovat.³⁹

Půjčím si jeden konkrétní příklad, popsáný v knize Tomáše Hájka.⁴⁰ Pražskou památkovou rezervaci zapsanou na Seznam světového dědictví UNESCO takřka ze všech stran narušují investoři, zvláště když byla zrušena vyhláška č.9/1985 Sb., o zásadách usměrňování vývoje pražské památkové rezervace. Objevilo se několik projektů, které by mohly narušit hradčanské panorama. Památkáři se bouří, ale odmítnutí stavebního záměru ze strany města ještě není hotovou věcí. Všechny nové záměry jsou projektovány v duchu soudobé architektury s příslušnými technickými možnostmi, které často prezentují jen sami sebe, bez ohledu na to, v jakém mají stát prostředí. Necítit pokoru vůči místu, kam chci přispět svou stavbou a navrhopvat nevhodnou výstavbu za každou cenu je pouze snahou zviditelnit své dílo. Krátkodobé ekonomické zájmy v Praze jednoznačně převažují před zájmem zanechat historické centrum pro budoucí generace. Památkové péči (ostatně i územnímu plánování) chybí síla, aby se mohla postavit investorům jako rovnocenný partner. V případě Prahy se řeší případy, kdy jedna část státní správy chce jedno, druhá druhé.

³⁹ Viz PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*, s. 154

⁴⁰ Viz Hájek, T. *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*, s. 169

Mnohými takovými excesy se poté zabývají média, která památkové péči zrovna dvakrát nepomáhají. Tím v důsledku vysílají signál občanům, že pravidla není nutné dodržovat, a že to vždycky "nějak projde". Není nutné se nechat omezovat památkovou péčí. Z médií a vlastně i při pohledu kolem sebe nabývám dojmu, že mi sankce nehrozí, poněvadž české soudy jsou liknavé a veřejný zájem minimální.

Státní správa je bohužel bezzubá i v případě, kdy chce jak město, tak státní památková péče dosáhnout stejného cíle. Dalším takovým pražským příkladem je nádraží Vyšehrad.

Nádraží Vyšehrad je kulturní památkou. Nádražím vlaky pouze projíždějí, budova chátrá. Budovu si ve výběrovém řízení od Českých drah koupila firma, která přes původní sliby nechala památku v dezolátním stavu. Tato firma po čase vykácela všechny vzrostlé stromy, při jejichž odvozu těžká technika poškodila dlažbu na protějším chodníku. Oprava bude stát čtvrt miliónu korun. Městská

část Praha 4 by chtěla budovu pro sebe, poněvadž stojí na lukrativním pozemku a při dobře provedené rekonstrukci by mohla být velmi reprezentativní. Bohužel na vlastníka nemá

Obrázek 5: Nádraží Vyšehrad, foto: Martina Adlerová 2010

páky. Může mu uložit pokutu, ale vzhledem k tomu, že vlastník zaplatil již 42 miliónů za koupi stavby, další 4 miliony jsou pro něj pakatel. Pokud současný majitel nechá stavbu spadnout, bude mít velký pozemek v centru Prahy. Proč město nepřistoupí k zákonné možnosti budovu vyvlastnit, nevím. Státní správa zřejmě nemá tak dobré právníky.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části budu hodnotit vliv a dopad památkové péče na objekt Branického pivovaru. Myslím si, že v některých případech a konkrétně v případě Branického pivovaru, je plošně řízená památková ochrana spíše kontraproduktivní. Branický pivovar byl prohlášen za kulturní památku dne 3.5.1958. Od devadesátých let vlastnila Branický pivovar firma Staropramen, která zde vařila pivo do roku 2007. Firma chtěla výrobu v pivovaru zmodernizovat, což jí ovšem státní památková péče nedovolila, kvůli zmíněné památkové ochraně. Firma Staropramen tedy přesunula výrobu do Smíchovského pivovaru, kde rozsáhlá modernizace možná byla. Historie pivovaru tedy po 110 letech skončila. Branický pivovar je od té doby prázdný. Není to pro tuto kulturní památku škoda? Například pivovar U Fleků funguje na svém místě již od 15. století a Smíchovský pivovar Staropramen od roku 1869. Branický pivovar je v současnosti bohužel bez využití.

3.1. Pražské pivovarnictví - historický exkurz

Pivovarnictví má na území současné České republiky hlubokou tradici a za jeho kolébku je v Čechách považována Praha. *"O středověkém městě lze s mírnou dávkou nadsázky říct, že v tehdejších ulicích byl téměř každý dům právovárečný nebo nákladnický. A pokud se v něm zrovna nevařilo pivo, pak jej obývali řemeslníci s jeho výrobou spojení- bednáři, bečváři,⁴¹ sladovníci nebo šrotýři."*^{42 43}

Kdy pivo vlastně vzniklo? Uvažuje se již o mladší době kamenné, jelikož se v nádobách z té doby našly zbytky jakéhosi obilného rmutu. Vědci se domnívají, že se pivo poprvé objevilo v Mezopotámii, kde se již v 7. tisíciletí před naším letopočtem pěstovalo obilí. Pivo vařili rovněž Egypťané, Řekové i Římané. Kdy se začalo poprvé vařit na našem území, není bezpečně prokázáno. Jisté však je, že vedle medoviny bylo nejoblíbenějším a nejrozšířenějším nápojem, neboť zde pro vaření

⁴¹ Bednář vyráběl například necky, džbery, vědra a máselnice, to vše z měkkého borového a smrkového dřeva, na rozdíl od něj bečvář vyráběl velké nádoby a sudy z tvrdého dřeva. V Praze měli bednáři a bečváři společný cech bečvářský. V 15. století bylo mezi staropražskými měšťany 38 mistrů (s.141). Sladovníci připravovali slad, protože výroba sladu vyžadovala více zkušeností, než vlastní vaření piva (s. 115). JANOTKA, M., LINHART, K., *Řemesla našich předků*.

⁴² Šrotýř dopravoval vyrobený slad v pytlích ze sladoven do pivovaru a rozvážel mladinu z pivovarů do domů měšťanů, [online] [cit. 2010-03-11]. <http://www.beers.cz/beermuseum/>

⁴³ POLÁK, M., *Pražské pivovárky a pivovary*, s. 7

piva byly všechny potřebné surovinové zdroje. Pšenice a ječmen jsou staré jako zemědělství samo, chmel u nás rostl divoce a paliva byl také dostatek.⁴⁴

Obyvatelé trhových osad i vesnic vařili původně pivo bez jakýchkoliv povolení podomácku pro vlastní potřebu. Se vznikem městských center se ve 13. století stává výroba jedním z nejvýznamnějších práv měšťanů. Výsadu vaření piva měly nejprve pouze kláštery a královská města, kde mohl vařit pivo svobodně každý měšťan. V průběhu 14. až 16. století však toto právo postupně dostala privilegiem svého feudálního pána i města poddanská. Postupně začaly vznikat domy nákladnické a právovárečné.

V roce 1407 byl založen sladovnický cechovní řád. Patronem sladovníků je u nás svatý Václav. To, že si pivovarníci a sladovníci zvolili za svého patrona patrona České země, nám dokládá, že byli ve své době velmi vážení.

Počet pivovarů se časem snižoval, poněvadž se výroba piva přesouvala do větších pivovarů, které si mohly dovolit lepší technologie. Městské pivovary přestávaly být konkurenceschopné pivovarům šlechtickým. Po třicetileté válce ovládly trh s pivem již naplno pivovary panské. Všude byly zakládány chmelnice a téměř každý zámek a každý hospodářský dvůr se honosil pivovarským komínem.

Velkovýroba piva začala roku 1846 zmodernizováním pivovaru Františka Wanky U Primasů. Byli první, kteří začali používat při výrobě parní stroj, dovezený z Anglie. Postupně se strojní výroba zaváděla i do dalších pivovarů.⁴⁵

Od druhé poloviny 19. století pak docházelo k zakládání velkých pivovarů s moderním technickým zařízením a začal se projevovat konkurenční boj. Pivovary hledaly možnosti, jak svůj odbyt rozšířit. V roce 1850 se pivo začalo stáčet do lahví, které v té době bývaly většinou litrové, výjimečně půllitrové.⁴⁶ Nejstarší dochované exempláře lahví pocházejí ze začátku 20. století a jsou sběratelsky velmi ceněné.⁴⁷

Sládkové malých pivovarů si stále více uvědomovali, že v konkurenčním boji proti velkým pivovarům neobstojí. Založili proto dne 5. 2. 1907 Pražské společenství

⁴⁴ Viz POLÁK, M., *Pražské pivovárky a pivovary*, s. 10

⁴⁵ tamtéž, s. 12

⁴⁶ tamtéž, s. 28

⁴⁷ tamtéž, s. 29

sládků. Patřilo do něj 12 pivovarů, které z každého hektolitrů piva odváděly 4 haléře členského příspěvku.⁴⁸ Členy společenstva se staly menší pivovary v Praze, z nichž některé stály už téměř před krachem. O pravém důvodu spojení praví dobová zpráva: „...pražští sládci sestoupili se ve společenstvo za tím účelem, aby v Praze nový, ve velikém slohu a co nejmoderněji založený, se sladovnou spojený pivovar zřídili.“⁴⁹ Tak tedy vznikl Branický pivovar, o kterém budu ve své práci psát. V roce 1896 jej založilo třináct sládků, kteří mu dali název *Pivovar pražských sládků, úvěrní a výrobní družstvo*. Rok na to se pivovar změnil na *Společenský pivovar pražských sládků, akciovou společnost*.

3.2. Společenský pivovar pražských sládků aneb Branický pivovar

Obrázek 6: Branický pivovar, zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Branik_brewery_1081m.jpg

Pivovar postavila karlínská firma Nekvasil za pouhých 14 měsíců. Byl postaven v novorenesančním slohu. Dle časopisu *Český svět* z roku 1905 představoval pivovar v době svého vzniku malebné městečko uprostřed panenské přírody. Skládal se ze sedmi samostatných budov. Administrativní budova připomínala letohrádek. Sladovnu tvořily dvě postranní humna⁵⁰ a dvojitý hvozď,⁵¹ opatřený samoobracečem sladu, a dále místnosti na máčení ječmene i na přechovávání chmele. Denní kapacita varny byla 600 hl. Nacházela se zde rovněž strojovna, za ní kotelna, k ní přiléhala dílna, skladiště a suširna mláta. Vedle strojovny byla chladírna se sklepy a pod ní byly spilky,⁵² skládající se ze čtyř oddělení pro 200 kvasných kádí o obsahu 25 hl. O

⁴⁸ Viz POLÁK, M., *Pražské pivovárky a pivovary*, s. 30

⁴⁹ tamtéž, s. 116

⁵⁰ Humno je velká dlážděná klenutá místnost, kde se nastírá namočený ječmen,

⁵¹ Hvozď je místnost, ve které se sušil naklíčený slad. Místnost byla vytápěná zplodinami hoření, nebo parou

⁵² Spilka je chlazený prostor, kde dochází k hlavnímu kvašení ve kvasných kádích

poschodí níže byly vybudovány sklepy. Součástí pivovaru byla i bednárna s požahovárnou.⁵³ V hospodářské budově byla postavena stáj pro 41 koní.⁵⁴

5. 9. 1900 byla uvařena první várka piva. Výstav v prvním roce činil již 78 000 hl branického piva. Vařil se zde klasický výčepní světlý ležák, tmavý čtrnáctistupňový Mníchovák, jedenáctistupňový tmavý ležák Slad'ák a speciality Chantecler a Chantecler noir.⁵⁵

Pivovar měl i svůj vlastní znak. Byl na něm patron pivovarníků svatý Václav stojící v modrém poli, se dvěma anděly. Tento znak se rovněž stal ochrannou známkou pivovaru. Dodnes jej můžeme vidět na jeho původním místě – na hvozdě sladovny, která je vidět z ulice. Autorem tohoto znaku byl malíř Mikoláš Aleš. Vyšel přitom ze znaku, který českým sladovníkům udělil již Karel IV.

Obrázek 7: Průčelí pivovaru se znakem, foto: Martina Adlerová 2010

Do doby, než byl proražen vyšehradský tunel, se branické pivo vozilo do Prahy přes Pankrác a nuselské údolí nebo vodní cestou po Vltavě. Pivovar měl svůj přístav a dvě vlastní lodě, kterými se dopravovaly sudy a lahve na Výtoň, odkud se pivo rozváželo koňskými povozy.

V polovině dvacátých let dvacátého století nastaly zásadní změny, jelikož došlo k oživení ekonomiky po první světové válce. Na strahovské pláni se začal budovat stadión pro sokolské slety, ožila i bytová výstavba. Rozvoj města vždy pivovarům svědčil, poněvadž stoupala spotřeba piva. Není proto divu, že se výstav pivovaru neustále zvyšoval. Toho pivovar Braník využil a koncem 20. let došlo k jeho modernizaci, která byla dokončena roku 1929 přestavbou varní soupravy. Rozsáhlé investice a modernizace znamenaly ve skutečnosti výstavbu úplně nového

⁵³ Požahování je obnova nebo oprava vnitřních smolných povlaků sudů. Nejprve se zbavil sud starého smolného povlaku, pak se sušil vzduchem horkým 300-350 °C a nanasla se do něj roztavená smol o teplotě 200°C. Poté se sud otáčel (vykuloval), aby se dosáhlo rovnoměrné tloušťky

⁵⁴ Viz POLÁK, M., Pražské pivovárky a pivovary, s. 117, 118.

⁵⁵ Viz POLÁK, M., Pražské pivovárky a pivovary, str. 117.

pivovarského podniku v prostorách novorenesanční architektury z konce 19. století. Spilka a ležácké sklepy začaly patřit minulosti, nahradily je cylindrokónické tanky.

Pivovar přečkal hospodářskou krizi i nacistickou okupaci. Výroba byla ovšem v letech 1942-1946 přerušena. Dne 1. 1. 1948 byl pivovar znárodněn, ale nadále zůstal samostatným subjektem. V roce 1958 byl začleněn k národnímu podniku Pražské pivovary. Po zrušení Nuselského pivovaru se zde vařila i nuselská specialita, tmavý ležák Prelát. Pivovar byl v témže roce prohlášen za kulturní památku.

Komunistický režim fungoval jako konzervační prostředek pro tradiční pivovarnické metody. Západní pivovary se pod tlakem konkurence snažily najít efektivnější metody výroby piva, přičemž kvalita piva byla spíše na okraji zájmu, až do té doby, dokud se jej dařilo prodávat. V komunistickém Československu měl pivovar přesně stanoven počet piv, jež musel vyprodukovat. Díky této formě protekcionismu neměl pivovar zájem na modernizaci. A tak i po roce 1989 se v mnohých pivovarech používaly otevřené kvasné nádrže a pivo se mnohde ukládalo do dubových sudů. Ovšem právě takto, podle mnohých milovníků piva, získává pivo své charakteristické vlastnosti, které mu moderní kvasné nádrže a nerezová ocel nemůžou dát.

V roce 1960 došlo v pivovaru Braník k izolování nové látky, která byla označena jako vitamín B15 a pojmenována kyselinou pangamovou. Branický pivovar se stal jediným pivovarem v republice, který zpracovával odpadní pivovarské kvasinky a podle českého patentu z nich vyráběl známý vitamínový preparát s názvem Pangamin.

Před rokem 1989 byly všechny pivovary v ČR sdruženy do regionálních celků, jako například Jihočeské, Severočeské a také již zmíněné Pražské pivovary, do kterých byly zahrnuty pivovary U Fleků, Holešovický Měšťan, Staropramen a rovněž pivovar Braník. V roce 1992 vznikl zmodernizovaný gigant - Pražské pivovary a.s., který byl členem mezinárodním skupiny Interbrew. Pivovar U Fleků byl vrácen v restituci a ve společnosti Pražské pivovary zůstaly tři pivovary – Staropramen, Braník a Měštaň. Tato skupina měla 10% podíl na trhu a byla třetí největší pivovarnickou skupinou u nás. V roce 1993 se stala strategickým partnerem britské pivovarnické společnosti Bass PLC, která odkoupila 34% podílů. Skupina tím získala

peníze a odborníky v oblasti marketingu, orientující se na novou volnou tržní ekonomiku.⁵⁶ Provoz byl ovšem ztrátový a proto byl nejprve zavřen pivovar Měšťan a nakonec společnost Bass pivovary prodala belgické skupině Inbev. Tato společnost expandovala i mimo Prahu a nakoupila pivovary Ostravar a Vratislavice. V roce 1996 začala první etapa modernizace pivovaru Staropramen na Smíchově. Byla zde postavena jedna z největších varen ve střední Evropě. V roce 2003 byla společnost Pražské pivovary a.s. přejmenována na Pivovary Staropramen a.s.⁵⁷

Branický pivovar měl výjimečné postavení v tom, že většina produkce (70%) byla lahvována. Sudy keg⁵⁸ tvořily jen 20% a plechovky 10% produkce. Součástí pivovaru byla i škola pivovarnictví, určena majitelům hospod, výčepním i štamgastům.⁵⁹

Společnost Pivovary Staropramen a.s. se stala s 15,6 % podílem na trhu druhým největším producentem piva v České republice a druhým největším českým exportérem piva, které prodává ve 30 zemích světa.

V roce 2007 skupina Inbev pivovar Braník zavřela. Výroba značky Braník pokračuje v nově zmodernizovaném pivovaru Staropramen na Smíchově. Výrobní a technický ředitel společnosti Pivovary Staropramen František Šámal zdůvodnil uzavření Branického pivovaru následovně: *„Modernizace výroby je vzhledem k neustálému růstu výstavu našich pivovarů nezbytná. Pivovar Braník dosáhl v současné době maxima své kapacity a další modernizace provozu je vzhledem k jeho uzavřené poloze a skutečnosti, že se jedná o kulturní památku, vyloučena ... Rostoucí výstav vyžadoval modernizaci výroby, kterou branický pivovar vzhledem ke své uzavřené poloze a statusu kulturní památky neumožňoval.“*⁶⁰

V roce 2007 tedy historie Branického pivovaru skončila. Budova byla v dobrém stavu. Byla postavena jako nejmodernější pivovar své doby a pivovarnictví sloužila 110 let.

⁵⁶ POLÁK, M., Pražské pivovárky a pivovary, s. 233

⁵⁷ Viz Tiskové zprávy na oficiálním webu společnosti Staropramen: [online] [cit.2010-03-03]. http://www.pivovary-staropramen.cz/web/o_nas/historie/privatizace

⁵⁸ Anglický výraz pro soudek, který označuje novou generaci sudů z nerezové oceli

⁵⁹ Viz POLÁK, M., Pražské pivovárky a pivovary, s. 120

⁶⁰ Viz tiskové zprávy společnosti Staropramen: [online] [cit. 2010-04-04]. http://www.pivovarystaropramen.cz/web/tisk_centrum/zpravy?id=273

3.3. Současný stav pivovaru

Firma Staropramen šla cestou nejmenšího odporu a výrobu sloučila do jedné provozovny. Bylo mi řečeno, že se firma nepokusila s památkovým úřadem ani jednat a rovnou usoudila, že by rekonstrukce v památkovém objektu stála mnoho úřadování, kompromisů a možná i neakceptovatelných podmínek. Proto se firma

Obrázek 8: Letecká fotografie objektu. Objekt zvýrazněn žlutou barvou.

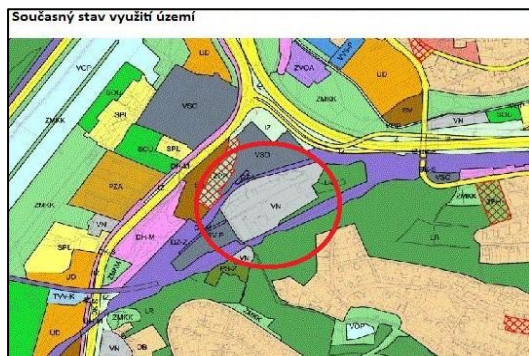
Zdroj: mapy.cz, upraveno v malování

rozhodla prodat areál realitní společnosti ING Real Estate. Je škoda, že Staropramen odešel, poněvadž budova Branického pivovaru mohla být jeho dobrou značkou, na které

by mohl stavět svou image. Při dobře vedeném marketingu se mohla firma prezentovat jako společensky uvědomělá, pečující o naše kulturní dědictví.

Areál v roce 2007 zakoupila společnost ING Real Estate, která z něj plánuje udělat rezidenční komplex. Z tiskové zprávy z roku 2007 se dozvídáme toto: „S ohledem na nutnou změnu územního plánu a celý schvalovací a povolovací proces předpokládáme, že s novou výstavbou v areálu bývalého pivovaru Braník začneme pravděpodobně do tří let a to s investicí zhruba dvou miliard korun.“⁶¹ Společnost počítala s výstavbou do tří let. Píše se rok 2010 a realita je taková, že k žádné změně územního plánu dosud nedošlo. Pivovar je prázdný, obehnaný zdí veškeré objekty jsou elektronicky zajištěné a hlídané.

⁶¹Tiskové zprávy ING Real Estate [online] [cit. 2010-04-04].
http://www.ingcentrumbydleni.cz/press_detail.php?id=6

Obrázek 10: Současný stav využití území, upraveno v malování, zdroj:

http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

vyhlášky č. 500/2006 Sb. byly tyto podklady návazně doplněny a zpodrobněny tak, aby mohly být podkladem pro podrobnější územně plánovací dokumentace, zejména územního plánu. Na obrázku č. 9, který je součástí analytických podkladů hl.m. Prahy, je vidět struktura zástavby v okolí pivovaru. Pivovar se nachází v červeném kolečku. Pivovar je situován v údolí, za ním se zvedá zalesněný kopec, v mapě zobrazený jako volná krajina. Areál pivovaru je kompaktním areálem s

Obrázek 9: Struktura zástavby, upraveno v malování, zdroj: http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

nízkopodlažní a středněpodlažní výškou (0-25 m). Obrázek č. 10 zobrazuje současný stav využití území. Pivovar je zde zobrazen jako nerušící výroba a služby. Momentálně je skutečně nerušící. Areál pivovaru není možné v současné době přestavět na pro jiný účel, poněvadž to územní plán nedovoluje. Obrázek č. 12 znázorňuje problémy v území. Pivovar je zde popsán jako oblast k obnově nebo opětovnému využití znehodnoceného území – brownfield. Zároveň ale na výkresu, který znázorňuje hodnoty území je pivovar označen za historicky cennou stavbu.

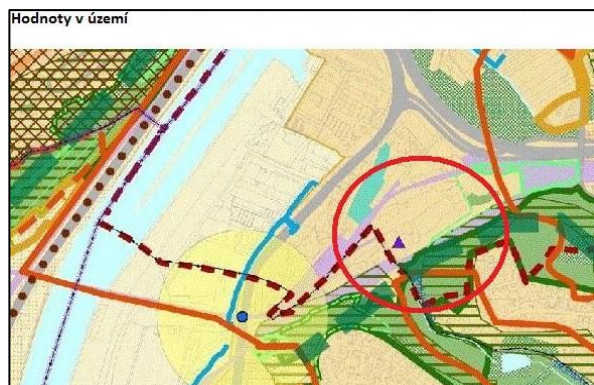
Pro popis současného stavu pivovaru a jeho okolí jsem použila výseky z územních analytických podkladů hl. m. Prahy, které byly projednány zastupitelstvem hl. m. Prahy dne 29.1.2009. Jedná se o územně plánovací

poklady podle stavebního zákona č. 183/2006 Sb. V souladu s §4 odst. 5.

nízkopodlažní a středněpodlažní výškou (0-25 m). Obrázek č. 10 zobrazuje současný stav využití území. Pivovar je zde zobrazen jako nerušící výroba a služby. Momentálně je skutečně nerušící. Areál pivovaru není možné v současné době přestavět na pro jiný účel, poněvadž to územní plán

Obrázek 12: Problémy v území, upraveno v malování, zdroj: http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

Obrázek 11: Hodnoty v území, upraveno v malování, zdroj: http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

3.4. Možnosti do budoucna

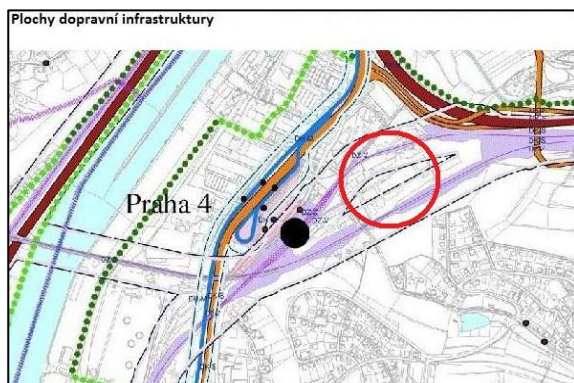
Nabízí se otázka, co bude s budovou pivovaru dál. Společnost ING Real Estate čeká na změnu územního plánu, který by jí umožnil změnit účel budovy. V tiskové zprávě ING Real Estate se můžeme dočíst toto: „V tuto chvíli není o finální podobě projektu rozhodnuto. Předpokládáme zde rezidenční výstavbu, doplněnou o potřebnou občanskou vybavenost, maloobchod a další služby ... pozemek o velikosti zhruba 5 ha je v tuto chvíli částečně zastavěn objekty bývalého pivovaru. Naším záměrem je vybudovat z této dnes nevyužívané lokality atraktivní místo, do kterého se vrátí příjemný duch metropole ... podoba budoucího areálu bývalého pivovaru bude přizpůsobena plánované změně územního plánu.

Tisková zpráva pokračuje popisem okolí pivovaru: „Areál bývalého pivovaru Braník se nachází ve velmi dobře dostupné oblasti Prahy 4. Blízkost centra města nabízí budoucím obyvatelům dobrou dopravní obslužnost, nedaleký les pak klidovou zónu.“⁶²

S tímto sdělením se ovšem nedá až tak souhlasit. Pod pivovarem je železniční trať a z druhé strany jej obepíná Jižní spojka. Druhý břeh Vltavy lemuje Strakonická rychlostní silnice. Nevím, zda je toto ideální poloha pro výstavbu bytů. Okna mohou být směřována pouze směrem k trati a silnicím, poněvadž kdyby byla situována

⁶² tisková zpráva společnosti ING Real Estate, [online] [cit.2010-04-04].
http://www.ingcentrumbydleni.cz/press_detail.php?id=6

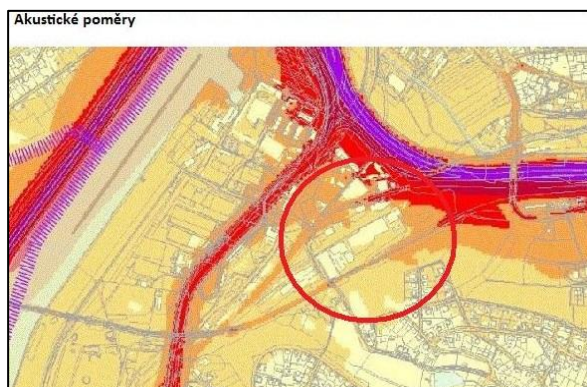
směrem do svahu, byly by byty tmavé. Pokud bych uvažovala o koupi nového bytu, nelíbilo by se mi mít okna přímo nad tratí, po které dvakrát do hodiny už od půl šesté

Obrázek 13: Plochy dopravní infrastruktury, upraveno v malování, zdroj: http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

výkresy. Na výkresu dopravní infrastruktury můžeme pozorovat, že je pivovar doslova obklíčen silnicemi a železnicí. Nenazývala bych oblast klidovou zónou. Samozřejmě, že co je pro jednoho nevýhodou, může být pro druhého výhodou. Dopravní dostupnost je vynikající. Staví zde čtyři autobusové linky, čtyři tramvajové linky, k tomu tramvaj noční a samozřejmě je zde vlakové nádraží Braník.

Možnosti dalšího rozvoje mimo areál jsou nemožné, či pouze minimální.

Obrázek 14: Akustické poměry, upraveno v malování, zdroj: http://www.urm.cz/cs/graficka_cast

zelených ploch. Vzhledem k nedaleké rekreační oblasti okolo Vltavy nebo golfového areálu Hodkovičky chceme zachovat příjemný ráz této lokality a zdůraznit její

od rána jezdí vlak. I když pro milovníky vlaků a trampingu by toto místo bylo vynikající, protože právě odsud vyjíždí Posázavský pacifik a Čerčany "expres" na Dobříš. Jelikož je pivovar ze všech stran obehnaný dopravními tepnami, je zde i poměrně vysoká hladina hluku a prašnosti.

Dokumentují to další tematické

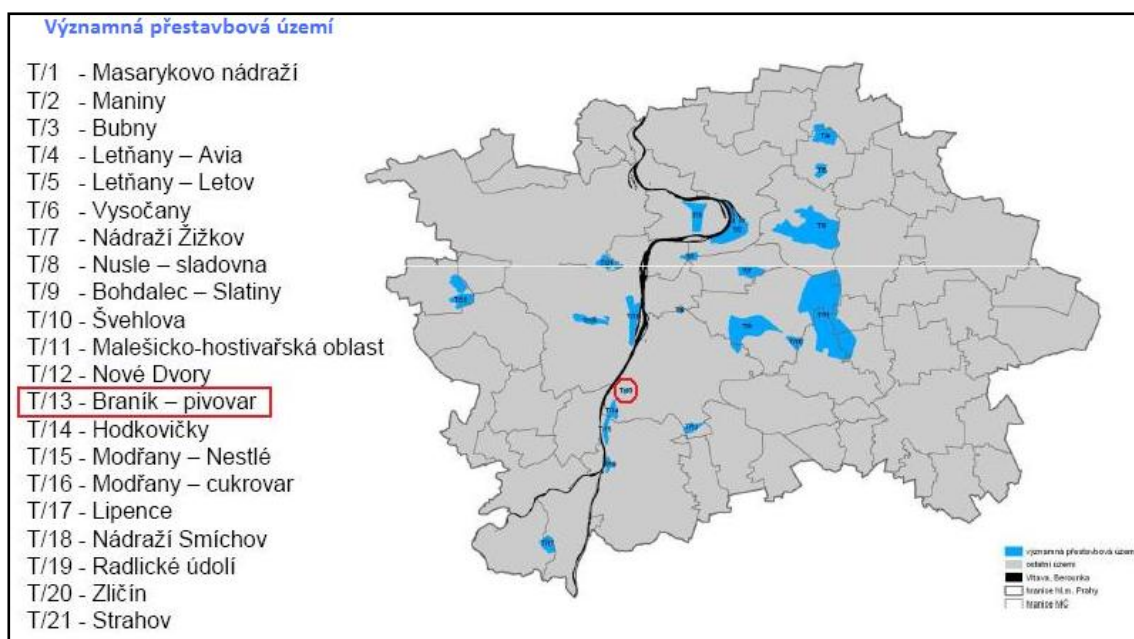
Směrem k Vltavě je rozvoj přes existující infrastrukturu těžko uskutečnitelný. Navíc se jedná o záplavové území. Jediný rozvoj je možný západním směrem. Zde je ovšem přírodní park U Branického pivovaru, který by měl zůstat zachován. V tiskové zprávě se píše: „V našem plánu rozhodně počítáme se zachováním lesa a také rozšířením

perspektivu pro život v metropoli.“⁶³ Projekt si tedy musí vystačit "pouze" se současným areálem pivovaru, který činí necelých 5 ha.

Toto místo mi nepřijde pro výstavbu bytů dvakrát vhodné. Vzhledem k umístění a k dobré dopravní dostupnosti mi přijde příhodné pro pivovar, jinou fabriku, či pro kancelářské budovy. Ideální variantou by bylo, kdyby firma Staropramen neodešla a pokračovala ve výrobě dál. Budu-li vycházet z nastalé situace, osobně bych si zde dokázala představit "Bierland neboli Pivní svět" zaměřený na pivní turistiku, lákající turisty na zážitkovou dovolenou formou pivních slavností a soutěží. Co by se hodilo do budovy Branického pivovaru víc, než pivovar, či minipivovar spojený s atrakcemi pro turisty, jako jsou pivní lázně, restaurace, ochutnávky piv a přednášky, muzeum piva atp.? Na druhou stranu má společnost ING Real Estate za sebou již jeden podobný projekt, a to projekt revitalizace bývalého prvního pražského pivovaru v Holešovicích. Vznikly zde kanceláře, byty a obchody a podle mne se jedná o projekt velmi zdařilý. Pokud by se jim povedlo něco podobného i v Branickém pivovaru, nejsem proti. Otázkou zůstává, jestli se firma nebude potýkat s památkovou ochranou, a jak dlouho bude ochotna čekat na změnu územního plánu.

ING Real Estate je mezinárodní realitní společností, která se zabývá správou, rozvojem a financováním investic do nemovitostí. Má zastoupení v mnoha zemích světa a patří mezi nejsilnější realitní společnosti na světě. Budovu Branického pivovaru zřejmě zakoupila z investičních důvodů, s ne zcela jasným plánem, co zde konkrétně bude. Tato společnost si může vzhledem k svým finančním možnostem dovolit na novou podobu územního plánu chvíli čekat, aniž by ji to finančně zatěžovalo. Jisté ovšem je, že s každým dalším rokem stoupají náklady na rekonstrukci objektu. Může se stát, že překročí-li doba nečinnosti úřadů jistou mez, rozhodne se firma objekt prodat, přestat jej hlídat a nechat jej být, či začít stavbu bez povolení. Myslím, že to co zde památková péče zavinila, by mělo územní plánování napravit. Zatím se ovšem ve věci Branického pivovaru neděje nic.

⁶³ tisková zpráva společnosti ING Real Estate, [online] [cit.2010-04-04].
http://www.ingcentrumbydleni.cz/press_detail.php?id=6

Obrázek 15: Koncept nového územního plánu hl. m. Prahy – významná přestavbová území, zdroj: <http://www.uppraha.cz/prezentace-konceptu-uzemniho-planu>

Ve výkresu konceptu nového územního plánu hl. m. Prahy je objekt Branického pivovaru zobrazen jako plocha smíšená. Nový územní plán by měl vejít v platnost v roce 2012.

Obrázek 16: Koncept nového územního plánu, zdroj: http://www.uppraha.cz/uploads/assets/vykresovavcast/Vykresy_PDF/V2_HlavniVykres/V2_09_Kc.pdf

3.5. Zhodnocení praktické části

Zůstane-li památkový objekt prázdný a bez smysluplného využití, je to nejkratší cesta k jeho zničení. Prázdný objekt nikdo nekontroluje, nevytápí, nevětrá a nehlídá, jestli se do něj nestahují bezdomovci, vandalové atp. Při běžném provozu se na drobné závady přichází včas během obvyklé údržby, a tudíž je možné je opravit ihned a za cenu běžných provozních nákladů. Ovšem je-li budova prázdná, jsou závady zjištěny, až když jsou tak velkého rozsahu, že se někde něco zřítí. Oprava je poté mnohonásobně dražší. Je-li tedy nějaká oprava vůbec provedena.

Podle mého názoru by nemělo být smyslem památkové péče objekt zakonzervovat ve stavu, v jakém byl například před sto lety. Pokud byla budova postavena jako pivovar, byla používána jako pivovar a byla za tímto účelem již několikrát zmodernizována, měla by být používána jako pivovar i nadále. I za cenu další modernizace. Podle mne by se v tomto konkrétním případě jednalo o vývoj správným směrem. Branický pivovar vznikl jako výdobytek moderní techniky, byl postaven v pseudostylu, a jak již bylo řečeno, rozsáhlé investice a modernizace znamenaly ve skutečnosti výstavbu úplně nového pivovarského podniku v prostorách novorenesanční architektury z konce 19. století. Budova pivovaru byla tudíž spíše slupka pro moderní technologie. Dnešní památková péče má ovšem potřebu ji zakonzervovat se vším všudy.

Představme si situaci, že bude za kulturní památku prohlášena továrna, jako industriální dědictví a svědek minulých technologií a konstrukčních řešení. Tato továrna je doposud funkční, ale pro svůj další provoz potřebuje zmodernizovat. Toto jí ovšem nebude pro její památkový status dovoleno a provoz tak musí být přesunut do nově vystavěného objektu. Mně osobně to připadá nesmyslné. Některá rozhodnutí památkové péče nemohou být z podstaty věci objektivní. Památková péče nemůže být nadstranická do doby, kdy se nedívá na minulost jako na uzavřené, dovršené období. Pokud v továrně, případně v Branickém pivovaru trvá provoz, který tam byl od vzniku stavby, nelze to dle mého názoru považovat za uzavřené období.

Chápu, že se památková péče bojí, aby firma nepřistoupila k totální modernizaci a celou stavbu nezničila kvůli ekonomickým zájmům. Ovšem zde zapůsobila kontraproduktivně. Firma Staropramen oznámila, že jí nestojí za to, se s památkáři dohadovat a že je pro ni lepší rovnou odejít do zmodernizované výroby na Smíchově. Což je pro tuto památku ještě horší. Díky památkové péči je teď prázdná a časem zchátrá. V lepším případě bude přestavěna na rezidenční byty. Tato přestavba bude mnohem invazivnější, než by byla přestavba z důvodu modernizace provozu.

Opět se zde otevírá otázka kulturnosti společnosti. Památková péče se bojí, aby investoři kulturní památky nezdevastovali. Chápu je. Na druhou stranu, pokud je člověk trochu kulturní, či pokud firma staví na tzv. social responsibility, tak by si nedovolila kulturní památku nijak zásadně zničit.

4. ZÁVĚR

Výsledkem teoretické části mělo být vyhledání souladů, rozporů, případně duplicit se stavebním zákonem v otázce nemovitého kulturního dědictví a zhodnocení stanovených hypotéz.

První hypotéza zněla: *Územní plánování a památková péče sledují téměř totožné cíle a tudíž by měly být úzce provázané a spolupracující.*

Památková péče v oblasti stavebních památek a územní plánování skutečně stejné cíle mají. Památková péče je zaměřena zejména na konkrétní objekty a řeší nakládání s konkrétními kulturními památkami, zatímco územní plánování je zaměřeno na uspořádání celého prostoru. Památková péče se ovšem se zaváděním ochranných pásem, zón a rezervací s územním plánováním prolíná. Vzhledem k tomu, že má památková péče tendenci se "rozpínat", je možné, že časem s územním plánováním splyne v jeden celek. Zákony se doplňují, případné duplicity nejsou na škodu.

Druhá hypotéza zněla: *Obnovu památek a nakládání s nimi řeší současně dva zákony, jejichž administrativa je propojená. Zákon památkový a zákon stavební. Zákon památkový je přitom v gesci Ministerstva kultury zatímco zákon stavební v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. Toto rozdělení způsobuje jisté rozpory a nejasnosti.*

V zákonech je skutečně možné na některé rozpory narazit. První z nich nastává při koordinaci Ústředního seznamu kulturních památek s katastrem nemovitostí. Problém se konkrétně týká zápisů kulturních památek do ÚSKP, které často nesouhlasí s informacemi v katastru nemovitostí, byť by měly být stejné. Tato nejednotnost může poté způsobit problémy při čerpání dotací na tyto památky a může být překážkou správnému plnění povinností, které se ke kulturním památkám váží.

Druhým rozporem je špatné rozdělení odpovědností mezi Ministerstvem kultury a Ministerstvem pro místní rozvoj. V případě, že obecní úřad s přenesenou rozšířenou působností stanoví vlastníkově kulturní památky na základě odborného vyjádření z NPÚ určité povinnosti se kterými vlastník nebude souhlasit, může se při

správném správním postupu odvolat na Ministerstvo pro místní rozvoj. Původně ovšem problém vznikl díky NPÚ, které spadá pod Ministerstvo kultury.

Třetí rozpor vidím v nadměrném zatěžování majitelů staveb, které se nacházejí v památkové zóně, rezervaci nebo ochranném pásmu. Tito majitelé jsou podrobeni téměř stejným povinnostem, které mají vlastníci kulturních památek. Rovněž si musí veškeré udržovací práce nechat schválit, byť se jedná o činnosti, které by dle stavebního zákona nepotřebovaly u obyčejných staveb ani ohlášení. Určitá omezení jsou namísto, ovšem vzhledem k faktu, že se při povolování udržovacích prací často jedná jen o těžce uchopitelný estetický názor úředníka z NPÚ, považuji tuto administrativu za dosti zatěžující.

Třetí hypotéza zněla: *Péče o kulturní dědictví by měla jít spíše cestou popularizace oboru. Vybudováním odpovědnosti obyvatel za své okolí můžeme dosáhnout větších efektů, než cestou zákonů a vyhlášek.*

Zhodnotit třetí hypotézu je poněkud obtížnější. Jedná se o filosofickou otázku, při jejímž důkladném řešení bychom se mohli dostat až k debatě, je-li vůbec potřeba státní zřízení, což není cílem mé práce. Myslím si ovšem, že popularizace oboru je nadmíru důležitá, poněvadž největším problémem, který v současnosti trápí svorně památkovou péči i územní plánování, je nevymahatelnost práva. Myšlenky v zákonech jsou dobré, bohužel tyto dva rezorty nemají dostatek politické síly, aby se prosadily a byly uznány širokou veřejností. V první řadě je tedy na místě vzdělávání v oblasti kultury.

Budoucnost památkové péče není zrovna růžová. Památková péče má jistou šanci na prosperitu, ale rozhodně ne jako státní památková péče, která vyžaduje rozsáhlou kolektivní organizaci řízení. I přes nářky obcí na nedostatek financí platí, že pokud se opravy památky někdo ujme, dříve či později se mu jeho cíl podaří zrealizovat. V České republice existuje několik příkladů dobře fungujících občanských sdružení, která dokázala sehnat peníze a stavby ve svém okolí zachránit.⁶⁴

⁶⁴ Např. občanská sdružení Drobné památky severních Čech, Svatý Václav, apod.

Ani člověk, který má k památkám vztah, většinou nestojí o státní památkovou péči, nýbrž chce mít památku jen pro sebe. *"Kupuje starý dům na venkově a přestavuje jej. Pronajímá si tvrz a pracně ji rekonstruuje. Přebírá do své péče drobný polní kříž nebo návesní kapličku. Uskutečňuje svůj vlastní, velice citový a dlouhodobý výkon "osobní památkové péče"... Vzniká památková péče jako soubor "osobních památkových péčí" v rámci širokého občanstva, tj. památková péče spontánní ... slepenec egoistických a altruistických motivů."*⁶⁵

Samozřejmě je mnoho pro a proti jak může památková péče vypadat. Myslím si, že by měla spojit síly s územním plánováním (případně i s ochranou životního prostředí) a prosazovat udržitelný rozvoj a ochranu krajiny a prostředí, ve kterém žijeme. Měla by vzít za svou Evropskou úmluvu o krajině. Pracovníci státní správy by měli zajistit pružný a transparentní systém a jednoduchou vykonatelnost. Sankce by měly být vyšší a vymahatelné. Měl by se budovat kladný zájem veřejnosti o danou problematiku. Jakmile bude mít památková péče spolu s územním plánováním podporu široké veřejnosti, bude mít více síly čelit lidem, kterým je naše okolí lhostejné.

Současná památková péče má skutečně spíše pověst potíživosti. Lidé se bojí zapsání svých objektů do Ústředního seznamu kulturních památek, poněvadž vědí, že je čekají kontroly a zatěžující administrativa.

Sama mám několik zkušeností s nepochopitelnými požadavky památkové péče. První zkušenost se týká Chodovské tvrze, která stojí na Jižním Městě. Na zahradu tvrze byly instalovány kamenné sochy, které měly být, dle záměru umělce, situovány uprostřed pozemku. Orgán státní památkové péče stanovil, že toto umístění není přípustné, poněvadž by sochy zakrývaly výhled na Pražský hrad. Paradoxem je, že z daného místa Pražský hrad vůbec vidět není. Má další negativní zkušenost se státní památkovou péčí se týká obnovy Kročehlavského pivovaru v Kladně. Majiteli, který se ujal prázdného zdevastovaného objektu, jsou kladeny velmi specifické požadavky na jeho obnovu. Jedním z požadavků je instalování ručně kované vstupní brány, ačkoliv zde v minulosti nikdy žádná nebyla. Jedná se o velmi nákladnou záležitost.

⁶⁵ Hájek, T. Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče. 1. vyd. Praha: EPOCH, 2005, s. 110

Požadavky ohledně omítek a zřízení jsou ve stejném duchu. Po těchto zkušenostech je pochopitelné a možná i omluvitelné chování firmy Staropramen, která opustila objekt Branického pivovaru, z důvodu vyhnutí se podobnému omezování.

Řešení problému není jednoduché, vyžaduje změnu v několika rovinách. V první řadě ve vzdělání a v budování odpovědnosti ke svému okolí. Další problém spočívá v penězích. Sankce jsou momentálně dosti nízké. Dle mého názoru by se měly zvýšit, aby se případné udělení sankcí znatelně projevilo v rozpočtech investorů. Platy v kultuře jsou rovněž minimální. Chápu, že erudovaní odborníci si mohou najít lépe placená místa, než která jsou nabízena v NPÚ.

V práci se zabývám z větší části zákonem památkovým, ale svou roli při ochraně památek hraje samozřejmě i územní plánování. V záležitosti Branického pivovaru hraje dokonce roli klíčovou. Územní plánování rozhodne, zda bude budova i nadále prázdná, či nikoliv. V případě, že se změní územní plán, bude možné pivovar využít pro jiné účely a budova opět nabude nějakého smyslu. Pokud ovšem územní plán zůstane stejný, může se stát, že budova postupem času ztratí hodnotu, bude velmi nákladné ji opravit, a proto zchátrá a bude zničena.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace:

- 1) HÁJEK, T., *Zánik a vznik památkových péčí – Filozofie památkové péče*. 1. vydání. Praha: Epoque, 2005. 200 s. ISBN 80-86328-71-6
- 2) PEK, T. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 216 s. ISBN 978-80-7357-462-8
- 3) ČERNÁ, A., NĚMEČKOVÁ, H., SEDLÁKOVÁ, D., *Metodické materiály pro výuku památkové péče*. 1. vydání. Praha: Idea servis, 2001. 55 s. ISBN 1866-056-01
- 4) VALENČÍK, M., *Ohrožené památky – Kostely, kaple a kapličky v České republice*. 1. vydání. Praha: Miloš Uhlíř – Baset, 2006. 293 s. ISBN 80-7340-082-0
- 5) NOVÁK, Z., *Správa v oblasti památkové péče*. 1. vydání. Praha 2009, VŠE v Praze, fakulta podnikohospodářská, 188 s.
- 6) POLÁK, M., *Pražské pivovárky a pivovary*. 1. vydání. Praha: Libri, 2003. 244 s. ISBN 80-7277-193-0
- 7) VERHOEF, B., *Encyklopedie piva*. Praha: Rebo Productions, 1998. 304 s. ISBN 80-7234-012-3
- 8) CHLÁDEK, L., *Pivovarnictví*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 208 s. ISBN 978-80-247-1616-9
- 9) JANOTKA, M., LINHART, K., *Řemesla našich předků*. Ilustroval František Skála. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987. 208 s.

Zákony:

- 1) Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

- 2) Vyhláška č. 66/1988 Sb., k provedení zákona o státní památkové péči, ve znění vyhlášky č. 139/1999 Sb., a vyhlášky č. 538/2002 Sb.
- 3) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), jak vyplývá ze změny provedené zákony č. 68/2007 SB. a č. 191/2008 Sb.
- 4) Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti

Elektronické zdroje online:

- 1) Mezinárodní dokumenty ICOMOS [online] [cit. 2010-05-20].
<http://www.npu.cz/pp/dokum/documents/>
- 2) Evropská úmluva o krajině [online] [cit. 2010-04-02].
http://www.landscapeconventionconference.com/cz/EUoK_text.pdf
- 3) Seznam nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice, Praha 2005, Národní památkový ústav, [online] [cit. 2010-04-02]. <http://www.npu.cz/prur/download/pp/>
- 4) Ústřední seznam kulturních památek [online] [cit. 2010-04-04].
<http://monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php>
- 5) Politika územního rozvoje České republiky [online] [cit. 2010-05-26].
<http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42eb641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008>
- 6) CLARK, K. State of the Art Statement: England, [online] [cit. 2010-04-02]. http://www.arcchip.cz/w01/w01_clark.pdf

- 7) Ministerstvo pro místní rozvoj [online] [cit. 2010-03-18].
<http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-uzemniho-rozvoje-Ceske-republiky>
- 8) Územně analytické podklady hl. m. Prahy, útvar rozvoje hl. m. Prahy [online] [cit. 2010-05-25]. http://www.urm.cz/cs/graficka_cast
- 9) Koncept nového územního plánu Prahy, [online] [cit. 2010-05-25].
<http://wgp.urm.cz/kup/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1: KOSTEL VE VOJENSKÉM ÚJEZDU LIBAVÁ, FOTO: MARTINA ADLEROVÁ 2010	4
OBRÁZEK 2: INTERIÉR KOSTELU Z OBRÁZKU 1, FOTO: MARTINA ADLEROVÁ 2010	4
OBRÁZEK 3: MUZEUM VESNICE JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE STRÁŽNICI, FOTO: MARTINA ADLEROVÁ 2008	12
OBRÁZEK 4: SCHÉMA ADMINISTRATIVNÍCH ÚKONŮ PŘI ŽÁDOSTI O OBNOVU KULTURNÍ PAMÁTKY, VYTVOŘILA MARTINA ADLEROVÁ ..	19
OBRÁZEK 5: NÁDRAŽÍ VYŠEHRADEK, FOTO: MARTINA ADLEROVÁ 2010.....	27
OBRÁZEK 6: BRANICKÝ PIVOVAR, ZDROJ: HTTP://CS.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/SOUBOR:BRANIK_BREWERY_1081M.JPG	30
OBRÁZEK 7: PRŮČELÍ PIVOVARU SE ZNAKEM, FOTO: MARTINA ADLEROVÁ 2010	31
OBRÁZEK 8: LETECKÁ FOTOGRAFIE OBJEKTU. OBJEKT ZVÝRAZNĚN ŽLUTOU BARVOU. ZDROJ: MAPY.CZ, UPRAVENO V MALOVÁNÍ.....	34
OBRÁZEK 9: STRUKTURA ZÁSTAVBY, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	35
OBRÁZEK 10: SOUČASNÝ STAV VYUŽITÍ ÚZEMÍ, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	35
OBRÁZEK 11: HODNOTY V ÚZEMÍ, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	36
OBRÁZEK 12: PROBLÉMY V ÚZEMÍ, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	36
OBRÁZEK 14: PLOCHY DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, , ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	37
OBRÁZEK 13: AKUSTICKÉ POMĚRY, UPRAVENO V MALOVÁNÍ, , ZDROJ: HTTP://WWW.URM.CZ/CS/GRAFICKA_CAST	37
OBRÁZEK 15: KONCEPT NOVÉHO ÚZEMNÍHO PLÁNU HL. M. PRAHY – VÝZNAMNÁ PŘESTAVBOVÁ ÚZEMÍ, ZDROJ: HTTP://WWW.UPPRAHA.CZ/PREZENTACE-KONCEPTU-UZEMNIHO-PLANU	39
OBRÁZEK 16: KONCEPT NOVÉHO ÚZEMNÍHO PLÁNU, ZDROJ: HTTP://WWW.UPPRAHA.CZ/UPLOADS/ASSETS/VYKRESOVA- CAST/VYKRESY_PDF/V2_HLAVNI_VYKRES/V2_09_KC.PDF	39

PŘÍLOHY

TABLE SHOWING BROAD TRENDS IN CULTURAL HERITAGE MANAGEMENT

This table summarises some trends. The new concepts are added to the older concepts. They do not replace them.

	FROM	TO
Definition of Heritage	Monuments	Landscapes
	Buildings	Urban Areas
	Sites	Historic Environment/Cultural heritage
Role of Heritage in Society	National Unity	Respect for cultural diversity
	Generate revenue from visitors	Wider Economic benefits Social Benefits
Decisions	State	Region/locality
	Authoritarian	Democratisation Participation
Professionals	Experts	Facilitators
	Single discipline (e.g. buildings, archaeology)	Multi-skilled professionals
	Historical knowledge	Management Skills
Significance	Old	Industrial heritage Post-war buildings
	Aesthetic	Commemorative value
	National importance	Local Distinctiveness
	Mono-cultural	Values of different cultures
	Narrow range of values	Wide range of values
Interpretation	Expert led	Community led
Responsibilities	State led	Communities The Market/Private sector
	Heritage sector	Environmental sector
Management Practices	Designation	Characterisation
	Separate conservation	Integrated conservation
	Site based	More strategic
	Technical research	Philosophical research

CLARK, K. *State of the Art Statement: England*, [online] [cit. 2010-04-02].
http://www.arcchip.cz/w01/w01_clark.pdf

LEGENDA

Přírodní hodnoty

- Přírodní parky
- Natura 2000 - evropsky významné lokality
- Hranice Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Český kras
- Národní přírodní památky (NPP), Přírodní památky (PP), Přírodní rezervace (PR)
- Ochranná pásma NPP, PP, PR
- Významné krajinné prvky registrované
- Lesy
- Památné stromy
- Zemědělská půda I a II. třídy
- Chráněná ložisková území
- Ložiska nerostných surovin
- Dobývací prostory

Kulturní hodnoty

- Památkové rezervace
- Ochranné pásmo Památkové rezervace v hlavním městě Praze (PPR)
- Památkové zóny vyhlášené
- Archeologické lokality
- Národní kulturní památky
- Historické zahrady
- Historické zahrady menšího rozsahu
- Historická jádra obcí
- Výbrané cenné urbanistické soubory
- Výbrané historicky cenné stavby a soubory
- Výbrané historicky cenné stavby a soubory - zaniklé
- Výbrané architektonicky cenné stavby a soubory
- Výbraná místa významných událostí
 - Církevní - náboženská instituce, kostel, klášter, pohřebiště
 - Hrad, zámek, tvrz, zřícenina
 - Opevnění, brána
 - Urbanistický celek, soubor urbanisticky významný
 - Přírodní pozoruhodnost
 - Místo významné události veřejné, politické, kulturní
 - Bitva, válečná událost
 - Místo narození, úmrtí, důležitá čina, dlouhodobého pobytu významné osobnosti
 - Sídlo významné instituce
 - Průmyslový objekt, areál, závod
 - Stavební, technická památka - pozoruhodnost (její vznik a zánik)

Kompoziční hodnoty

- Přírodní osy zeleně
- Souvislé plochy zeleně
- Pohledové exponované tvary
- Výrazné terénní úbavy
- Skalni stěny a lomy
- Významné stavební dominanty
- Významná vyhlídková místa
- Pohledový horizont I - oblast viditelná z PPR
- Pohledový horizont II - oblast viditelná z PPR a jejího ochranného pásma
- Historické urbanizační osy

Civilizační hodnoty

- Celoměstské centrum
- Kompaktní město
- Vnější pásmo
- Obvodová a nákupní centra
- Obvodová centra s celoměstskými funkcemi
- Obvodová centra
- Lokální centra
- Oblast soustředění kulturně společenských, ověřovacích a vzdělávacích aktivit
- Oblast soustředění pracovních příležitostí
- Celoměstské rekreační oblasti
- Parky
- Významné veřejné prostory
- Trasy metra včetně stanic
- Protipovodňová ochrana

Základní prvky

- Vodní plochy a toky
- Výbraná komunikační síť
- Železniční dráhy
- Veřejné mezinárodní letiště Praha - Ruzyň
- Vojenské letiště Praha - Kbely
- Ostavní veřejná vnitrostátní letiště
- Výbrané přístavy

Prvky mapového díla

- Hranice hl. m. Prahy
- Hranice městských částí
- Hranice katastrálních území

LEGENDA

Plochy dopravní infrastruktury

- Dálnice, rychlostní silnice, Pražský okruh
- Nadřazené sítě komunikace celoměstského významu
- Stálé komunikace městského významu
- Ostavní dopravní významné komunikace
- Trať a zařízení železničních drah celostátních a regionálních
- Vlečky
- Nákladní terminály železniční dopravy, nákladové obvozy
- Dopravní letiště a plochy leteckých staveb
- Vojenské letiště a plochy leteckých staveb
- Sportovní letiště a plochy leteckých staveb
- Plochy a zařízení vodní dopravy
- Plochy a zařízení veřejné hromadné dopravy (PID)
- Záchytná parkoviště
- Parkoviště a odstavné plochy
- Garáže
- Čerpací stanice pohonných hmot
- Tunelové úseky nadřazených stálých komunikací celoměstského významu
- Tunelové úseky stálých komunikací městského významu

Železniční doprava

- Železniční stanice
- Železniční zastávky
- Seřadovací nádraží
- Provozně technické základny osobní dopravy
- Lokomotivní depa
- Nákladové obvozy, dopravné zboží centra
- Terminály kombinované dopravy
- Oby koleji drah celostátních a regionálních
- Ochranná pásma drah celostátních a regionálních

Letecká doprava

- Veřejné mezinárodní letiště
- Vojenské letiště
- Veřejné vnitrostátní letiště (sportovní)
- Hraniční přechod
- Heliport
- Ochranná pásma letišť s výškovým omezením staveb do výšky vnitřní vodorovné plochy
- Ochranná pásma letišť křibely s výškovým omezením staveb

Vodní doprava

- Přístav nákladní
- Přístav osobní
- Přístav sportovních lodí
- Přístaviště osobní
- Plavební komory
- Plavební dráha

Hromadná doprava

- Trasy metra se stanicemi
- Vestibuly stanic metra
- Depa metra
- Ochranné pásmo metra (speciální dráhy)
- Tramvajové tratě
- Tramvajové vozovny
- Zastávky tramvajových linek MHD
- Ochranné pásmo tramvajových tratí
- Lanovky
- Ochranné pásmo lanovky
- Zastávky autobusových linek MHD (PID)
- Garáže autobusů MHD
- Nádraží pro vnější autobusovou dopravu
- Záchytná parkoviště P+R

Cyklistická doprava

- Cyklistické trasy
- Cyklistické stezky a pruhy

Prvky mapového díla

- Hranice Prahy
- Hranice městských částí
- Vodní plochy

Poznámky:
 - Silniční ochranná pásma stanovuje zákon č. 13/1997 Sb. v platném znění
 - Ochranná pásma drah stanovuje zákon č. 269/1994 Sb. v platném znění
 - Ochranná pásma leteckých staveb stanovuje zákon č. 48/1997 Sb. v platném znění
 - Praha je dle §175 zákona č. 183/2006 Sb. zájmovým územím letiště Kbely
 - Zorné území ústřední úřadu v vyhledávacím poli poskytovatelů dat
 - Přesnost zpracování je ověřována rozdílnou kvalitou a mírou podrobnosti předaných údajů od jednotlivých poskytovatelů

LEGENDA	
ZÁVAZNÉ PRVKY	
Plochy s rozdílným způsobem využití	
návrh	
ÚZEMÍ KRAJINNÉ	
KL	plochy lesní
KN	plochy nelesní
KZ	plochy zemědělské a pěstební
ÚZEMÍ REKREAČNÍ	
RP	plochy parkové
RR	plochy rekreace
SP	plochy sportu
ÚZEMÍ OBYTNÉ	
VO	plochy veřejného vybavení
OB	plochy bydlení
OS	plochy umělé
ÚZEMÍ PRODUKČNÍ	
OP	plochy dopravní infrastruktury výjma komunikací
PR	plochy produkce
TS	plochy technické infrastruktury
OSTATNÍ	
VO	plochy vodní
OK	plochy dopravní infrastruktury - komunikace
RY	plochy s rozdílným způsobem využití o rozloze zpravidla menší než 5 000 m ²
XY	plochy s rozdílným způsobem využití bez specifikace rozlohy a přesného umístění v rámci jiné plochy s rozdílným způsobem využití
ZP	plochy parkové se specifikací rozlohy bez přesného umístění v rámci ploch s rozdílným způsobem využití

LEGENDA	
Ochranné hlukové zóny letiště Ruzyně	
	Hluková zóna A
	Hluková zóna B
Hladina hluku - noc [db]	
	< 50
	50 - 55
	55 - 60
	60 - 65
	65 - 70
	70 - 75
	> 75
Prvky mapového díla	
	Hranice Prahy
	Hranice městských částí
	Vodní plochy

Zdrojem veškerých legend jsou územně analytické podklady hlavního města Prahy: [online] [cit. 2010-04-02]. http://www.urm.cz/cs/graficka_cast